

TRÆR SOM NABOPROBLEM

- særlig om naboloven § 3

Kandidatnummer: 425

Veileder: Endre Stavang

Leveringsfrist: 25. april 2006

Til sammen 14 258 ord

25.04.2006

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Temaet og formålet med avhandlingen	1
1.2	Avgrensning	2
1.3	Begrepsbruk	2
1.4	Metode og rettskilder	3
1.5	Den videre framstillingen	4
<u>2</u>	<u>OVERSIKT OVER VIRKEOMRÅDET FOR NABOL. § 3 OG RETTSVIRKNINGENE AV Å OVERTRE DEN</u>	<u>5</u>
2.1	Nabolovent generelt sett	5
2.1.1	Historikk	5
2.1.2	Hvem nabolovent gjelder for	6
2.1.3	Fravikelighet	7
2.2	Andre bestemmelser om trær i nabolovent	8
2.2.1	Nabol. § 12	8
2.2.2	Nabol. § 2	12
2.3	Oversikt over vilkårene i nabol. § 3	17
2.4	Oversikt over rettsvirkningene	17
2.4.1	Erstatning	18
2.4.2	Retting	19
<u>3</u>	<u>NÆRMERE ANALYSE AV NABOL. § 3</u>	<u>22</u>
3.1	"Nemnande om å gjera"	22

3.2	Skade eller særlig ulempe	26
3.2.1	Skadevilkåret	26
3.2.2	Ulempevilkåret	27
3.3	Forholdet mellom hovedvilkårene	28
3.4	Tredjedelskravet	29
3.4.1	Målemåten	30
3.4.2	"Hus, hage, tun eller dyrka jord"	31
3.5	Rettsvirkninger i forhold til nabol. § 3	32
<u>4</u>	<u>HVA VIL SKJE MED NABOL. § 3 I FRAMTIDA?</u>	<u>33</u>
4.1	Hvorfor denne særbestemmelsen?	33
4.2	Kritikk av nabol. § 3	34
4.3	Endringsforslaget til nabol. § 3	35
4.4	Bør nabol. § 3 endres?	36
<u>5</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>39</u>
<u>6</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>41</u>
<u>7</u>	<u>RETTSKILDER</u>	<u>42</u>
<u>8</u>	<u>LISTE OVER FIGURER</u>	<u>A</u>

1 Innledning

1.1 Temaet og formålet med avhandlingen

Temaet for denne oppgaven er trær som naboproblem. Å ha uenigheter med naboen er ganske vanlig, spesielt i tettbebygde strøk. Små bagateller blåses opp og blir tilsynelatende uoverkommelige problemer. Særlig i villaområder kan store trær være en utfordring for naboforholdet. Den ene parten mener at trærne hindrer utsikten, skaper skygge eller truer med å falle ned. Den andre parten mener på sin side at trærne skjerner for vind og vær, ser pene ut og hindrer at naboer får fri innsikt på terrassen. Problemer, som i utgangspunktet er små, kan komme til å gjøre naboforholdet surt. Men hvordan løser man slike problemer på best mulig måte for partene?

Formålet med oppgaven er å se på de problemer som oppstår når det er trær på naboeiendommen. Hva kan naboen kreve av treeier og hva kan han eventuelt gjøre selv? Hvilke løsninger legger loven opp til? Er løsningene gode?

Denne studentavhandlingen tar for seg hvordan disse problemene kan løses etter Lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961 nr.15 (heretter kalt naboloven). Avhandlingen ser på hvordan problemene løses i dag, hovedsaklig etter nabol. § 3, men også etter nabol. §§ 2 og 12. Det blir videre sett på framtiden til § 3. Her med tanke på den kritikk som har vært mot bestemmelsen, men også fordi det foreligger et endringsforslag til § 3 i nytt utkast til naturmangfoldlov.¹ Oppgaven skal også gi en oversikt over de rettsvirkninger som kan oppstå dersom en av lovens bestemmelser om trær blir overtrådt.

---

¹ NOU 2004:28 s. 646.

1.2 Avgrensning

Avhandlingen tar for seg tilfeller der både ett tre og flere trær skaper problemer på naboens eiendom. Bare konflikter som allerede har oppstått vil bli behandlet. Hvordan en skal forebygge for å hindre at trærne blir gjenstand for konflikt, faller utenom denne drøftelsen. Hovedfokuset vil være på nabol. § 3, som er en av særbestemmelsene om trær. Hekk etter § 3, 2. ledd vil oppgaven ikke komme inn på.

Videre vil avhandlingen se litt på nabol. §§ 2 og 12. Disse bestemmelsene vil ikke bli gjennomgått like grundig som § 3. Om § 2 finnes det allerede en god del litteratur, og det vil være unødvendig å bruke mye tid på noe som er sagt fra før. § 12 finnes det ikke så mye om, men vilkårene i denne er ganske enkle og greie, og dessuten er denne bestemmelsen oversiktlig behandlet i Johanne Fjellestads spesialoppgave fra 2001.²

1.3 Begrepsbruk

For oversiktens skyld kan det være greit og avklare en del ord og uttrykk som benyttes i oppgaven.

Med ordet **tre** menes en stor plante med hard, vedaktig stamme. Det består av rot, stamme, greiner, kvister og løv eller barnåler. Trær er normalt større enn busker, men noe helt klart skille finnes ikke.³

Et **problemtre/-trær** er ett eller flere trær som skaper problemer som for eksempel skader eller ulemper. Det er dette nabotvisten dreier seg om. Trærne kan stå fullstendig inne på treeiers eiendom eller delvis over på naboens side. Dersom treet står i grenseskillet, med lik part av stammen på hver side, vil treet være i sameie mellom partene. I slike tilfeller gjelder ikke naboloven. Hvor stor treet er har bare betydning i forhold til nabol. § 3.

Med **treeier** forstås den som eier eiendommen problemtreet står på. Også andre som disponerer eiendommen, som for eksempel en leietaker, kan gå under denne definisjonen.

Nabo er den som på en eller annen måte blir berørt av problemtreet. Det spiller ingen rolle om det er eieren av naboeiendommen eller en som disponerer den. Videre krav til naboen kommer under punkt 2.1.2.

---

²Fjellestad 2001.

³Wikipedia nettleksikon.

1.4 Metode og rettskilder

Oppgavens problemstillinger reguleres etter naboloven av 1961. Denne bygger på tidligere nabolov fra 1887. Loven er ikke spesielt gammel, og naboretten har ikke forandret seg radikalt siden loven kom. Hovedbestemmelsen i naboloven, § 2, er gitt nokså vide rammer for nettopp å kunne fange opp forandringer i samfunnet og naboforholdene.

Lovteksten er det naturlige utgangspunktet for å løse naborettslige problemer. De tre bestemmelsene som brukes på trær er til dels sterkt skjønnspregede, og ordlyden i seg selv gir ikke bestandig noen klar rettleiding. Hva vil det si at noe er urimelig, og hvor stor må ulempen være? For å finne svar på dette må en se i forarbeidene.

Forarbeidene til naboloven er ganske fyldige. De løser mange relevante spørsmål, men på enkelte områder er de tause. Etter den alminnelige rettskildelæren vil forarbeidenes vekt kunne varierer endel. På områder der det foreligger omfattende rettspraksis, vil forarbeidenes vekt være noe svekket. Men der det ikke eksisterer noe særlig rettspraksis, fordi loven for eksempel er helt ny, vil vekten være større. I forhold til nabol. § 2, vil ikke forarbeidene telle særlig. Her foreligger det omfattende rettspraksis fra Høyesterett, hvor de aller fleste tolkningsspørsmål er løst. Men for nabol. §§ 3 og 12 er ikke dette tilfellet. Her er det noe underrettspraksis, men ikke alle spørsmål er berørt der. Derfor tillegges forarbeidene endel vekt i denne besvarelsen.

På nabolovens område varierer antall og type praksis mye. Som nevnt over er det mye høyesterettspraksis knyttet til § 2 og de skjønnsmessige momentene bestemmelsen inneholder. Høyesterettspraksis har tradisjonelt sett relativt stor vekt. Sakene er avgjort i siste instans og bør da være riktige og godt gjennomtenkt. Dessuten fraviker Høyesterett sine egne avgjørelser i mindre grad enn de gjør med annen praksis. Avgjørelser fra før 1961 vil i noen grad fortsatt ha relevans.

Når det gjelder §§ 3 og 12 foreligger det ingen avgjørelser fra Høyesterett. Den underrettspraksis som foreligger kan ikke tillegges særlig vekt, men vil likevel være en relevant rettskilde. I forhold til denne besvarelsen, vil slik underrettspraksis tjene som eksempel på hvordan nabotvister løses, og rettens begrunnelse kan benyttes som relevante argumenter for et standpunkt. I de fleste lagmannsrettsdommene som brukes i denne

framstillingen, er dommerne enige om vilkårene i § 3 og hvordan de skal løses. Dette er med på å styrke vekten. Likevel vil slike dommer bare være veiledende inntil Høyesterett selv kommer med en avgjørelse som enten bekrefter eller avviker fra den praksis underretten har kommet fram til.

Det foreligger endel litteratur om naboloven og dens bestemmelser. Særlig § 2 er omfattende behandlet. Til sammenligning er utvalget heller beskjedent når det gjelder §§ 3 og 12. Det finnes noe, men deler av litteraturen er fra tiden rett etter at loven kom ut. Vekten av det som er skrevet vil variere. Der det foreligger omfattende praksis, vil ikke vekten være stor. Men den kan være nyttig og brukes som eksempel. I denne oppgaven tillegges litteraturen noe vekt på de områdene der det ikke er noe Høyesterettspraksis.

1.5 Den videre framstillingen

Avhandlingen starter i kapittel 2 med å gi en generell fremstilling over nabolovens historikk, hvem loven gjelder for og dens fravikelighet. Dette for at leseren skal få en oversikt på nabolovens område. De tre bestemmelsene om trær blir deretter gjennomgått. Nabol. §§ 2 og 12 vil få en fullstendig behandling i dette kapittelet, mens § 3 bare vil få en kort presentasjon. Videre skal det ses på rettsvirkningene erstatning og retting som er hjemlet i §§ 9 og 10. Disse sanksjonene er aktuelle der §§ 2 og 3 er overtrådt.

Kapittel 3 og 4 utgjør besvarelsens hoveddel. Her vil § 3 få en grundig analyse. I den første delen handler det om § 3 slik den blir tolket i gjeldende rett. Hvert av bestemmelsens tre vilkårene blir plukket fra hverandre og studert nøye. Det vil også bli sett litt nærmere på sanksjoner i forhold til § 3. I den siste delen skal det ses på framtiden til § 3. Den kritikken som har vært av § 3 skal behandles, det vil bli sagt noe om det nye lovforslaget, og til slutt vil oppgaven inneholde en liten de lege ferenda-drøftelse.

Avhandlingen avsluttes med en oppsummering i kapittel 5.

2 Oversikt over virkeområdet for nabol. § 3 og rettsvirkningene av å overtre den

2.1 Naboloven generelt sett

2.1.1 Historikk

Rådsegn 2 inneholder en oversikt over den gamle naboloven fra 1887, hensynene bak denne og hvorfor det nå var på tide å få en ny lov. Inntil slutten av 1800-tallet eksisterte det ingen egen lov som regulerte forhold på naboeiendommen. De naboettslige bestemmelsene som var, var å finne spredt i andre lover. Inntil da hadde det ikke vært noe særlig behov for en egen lov. Norge var et jordbrukssamfunn, og fordi naboene ofte samarbeidet om jordbruket, var det viktig med gode naboerhold, og det oppsto sjelden konflikter. Som utvalget sier: " Så lenge driftsmåtene stort sett var eins frå eigedom til eigedom, var det lite trong til lovfeste reglar om rettshøve mellom granneeigedomar".⁴ Som en følge av industrialiseringen utover 1800-tallet ble det forandringer i samfunnet og naboerholdene. Ny industri førte med seg nye og alvorlige ulemper, som støy og forurensing, og behovet for regulering viste seg. Den første naboloven kom i 1887.

Dagens nabolov er fra 1961. Den gamle loven var, som det ble sagt i forarbeidene av Utvalget, "ei god lov for si tid",⁵ men befolkningsveksten førte til at folk bodde tettere og ny teknikk og driftsmåter var et resultat av økt industri og næringsliv. Det var behov for en ny lov. Naboloven av 1961 bygger i stor grad på den gamle loven og dens praksis, og gammel rettspraksis vil fortsatt kunne benyttes. Begrunnelsen i forarbeidene var at de naboettslige spørsmålene i all hovedsak var de samme som tidligere, "[t]rass i alle omskifte" som hadde vært i samfunnet.⁶ Det var derfor ikke noen grunn til å endre

---

⁴ Rådsegn 2 s. 5.

⁵ Se Ot.prp. 1960-61 s. 3 og Rådsegn 2 s. 15.

⁶ Rådsegn 2 s. 16.

gjeldende rett. Den nye loven fikk en noe videre ramme enn den gamle. Som det framgår av Ot.prp. tar utvidingen "serleg sikte på å fange inn nye tilhøve grannar imellom, skapt av det store omskifte som har gått for seg i samfunnet, ikkje minst i teknikk og industri".⁷

Nytt i loven er at den inneholder flere bestemmelser om trær. Den gamle loven hadde ingen slike bestemmelser.

2.1.2 Hvem naboloven gjelder for

Loven inneholder ikke noen bestemmelser som definerer hvem naboloven skal gjelde for. Det er klart at den skal gjelde mellom naboer, det følger blant annet av formålet med loven. Loven har heller ingen egen regel med definisjoner av hva som skal forstås med nabo og naboeiendom. I forarbeidene til nabol. § 2 er det derimot noen beskrivelser av nabo og naboeiendom.⁸ § 2 er hovedbestemmelsen i naboloven, og utvalget har funnet det mest hensiktsmessig og behandle disse beskrivelsene her.

Først og fremst må det være snakk om to eller flere forskjellige eiendommer. Det er ikke noe krav om at de fysisk må ligge ved siden av hverandre, også eiendommer lengre bort kan omfattes av nabobegrepet. Så lenge den rammes av en virksomhet som er ulovlig etter naboloven, vil det som oftest være snakk om en naboeiendom. Avstanden vil variere fra bestemmelse til bestemmelse. En som rammes av røyk som er ulovlig etter § 2, kan godt være en kilometer unna det som forårsaker røyken, og fortsatt regnes som nabo. Etter §§ 3 og 12 vil det mest praktiske være at eiendommene ligger ved siden av hverandre, siden trærne det er snakk, om må stå i en viss avstand fra naboen.

Forhold med tilknytting til samme eiendom faller utenfor denne loven. Naborettslige problemer mellom huseier og leietaker må løses etter leiekontrakten eller husleieloven. Konflikter mellom andelshavere i et borettslag må løses etter borettslagsloven eller de interne vedtekter. Sameiere må løse sine konflikter etter sameieloven. I eierseksjoner kan man ha forskjellige regler. Er det problemer på fellesarealene, gjelder ikke naboloven. Men i forhold til det som inngår i hver enkelts bruksenhet, de områder som sameierene har enerett over, blir reglene noe annerledes. Da kan det åpnes for at

---

⁷ Ot.prp. 1960-61 s. 12 (nederst).

⁸ Ot.prp. 1960-61 s. 22.

nabolovens bestemmelser brukes. Dette mener også Brækhus og Hærem. De sier at der bruksområdene er permanent adskilt, og det er intet fellesskap mellom eierne, kan nabolovens bestemmelser komme til anvendelse.⁹

Videre må den som vil benytte seg av nabolovens regler, og den reglene påberopes overfor, ha en viss tilknytting til eiendommen. Typisk vil være at han er eier eller bruker, men også panthaver og servitutthaver kan tenkes å ha en slik tilknytting. Tilknyttingen må være lovlig og av en viss varighet. Midlertidig besøkende kan ikke påberope seg nabolovens bestemmelser.

I følge rettspraksis spiller det ingen rolle om det er det offentlige eller private som er eiere. I de fleste saker er det privatpersoner som står mot hverandre, men i noen tilfeller er det andre. I en dom fra Høyesterett ble naboloven påberopt i forhold til Vegvesenet.¹⁰

2.1.3 Fravikelighet

Naboloven er deklarasjonslov, noe som følger av § 1. I Rådsegn 2 var det intet forslag om å ha med en egen bestemmelse om fravikelighet, men det ble senere foreslått av "Skogbruksforeningen av 1950" i deres kommentar til lovforslaget. Utvalget kom til at selv om det ikke var nevnt i utkastet, har det hele tiden vært meningen at loven skulle kunne fravikes.¹¹ Den gamle loven var også deklarasjonslov selv om det ikke var en egen bestemmelse om det. Utvalget fant at dersom de skulle ta med en slik bestemmelse i loven, burde det gjøres i en egen paragraf, og det var hensiktsmessig og la denne komme helt først i loven for å gjøre det klart at bestemmelsen gjaldt naboloven i sin helhet. Det ble innarbeidet en ny § 1 som sa at "lova gjeld berre så langt anna ikkje fylgjer av avtale eller serlege rettshøve". Partene kan avtale strengere regler enn det som følger av loven, og de kan avtale at noe som vil være ulovlig etter loven skal kunne aksepteres. Partene kan derimot ikke gjøre avtaler om det prosessuelle. Om avtalen er muntlig eller skriftlig er uten betydning, den kan sågar være stilletiende. Særlige rettsforhold vil typisk være hevd, men også bestemmelser i for eksempel et testamente kan være det.

---

⁹ Brækhus og Hærem 1964 s. 146.

¹⁰ Rt. 1969 s. 757 (Sandvika Gjestgiveri).

¹¹ Ot.prp. 1960-61 s. 20.

Selv om det etter loven kan gjøres fravikende avtaler, gjøres dette antakelig ikke så ofte i naboforhold, spesielt ikke når det er snakk om regulering av trær. La oss se litt på de 18 dommene som er brukt i analysen av § 3 og betrakte dem som empiriske data. I fem av disse sakene anføres det av partene at saken må avvises på grunn av avtale. I ingen av tilfellene har retten kommet til at det foreligger noen avtale. Det er lite naturlig og komme til naboen med en kontrakt som sier at han ikke kan ha trær høyere enn så mange meter eller nærmere eiendommen en så langt. Avtaler inngås ofte bare på rettsområder som folk anser for å være viktige og kompliserte.

2.2 Andre bestemmelser om trær i naboloven

Naboloven har tre bestemmelser som regulerer problemer med trær. § 2, som er hovedregelen, kan brukes på så vel trær som andre gjenstander som skaper problemer. §§ 3 og 12 er spesialregler som bare handler om trær. Dersom noen av disse tre reglene er overtrådt, finner en rettsvirkningene i §§ 9 og 10. Med unntak av § 3, vil ikke disse bestemmelsene bli omfattende behandlet, siden det er gjort på en god måte i annen litteratur. Alle bestemmelsene behandles i forhold til problemtrær. Selv om §§ 2, 9 og 10 også kan brukes på andre tilfeller, er ikke det gjort i denne oppgaven.

2.2.1 Nabol. § 12

Denne bestemmelsen gjelder trær, greiner og røtter som står på treeiers eiendom, men stikker over nabogrensa, og som er til nevneverdig skade eller ulempe for naboen. Naboen skal gi treeier varsel i rimelig tid før han selv kan kutte av greiner og trær. Det skal kuttet etter grenselinja, og det naboen kutter av, kan han selv beholde. I den gamle naboloven var det ingen tilsvarende regel, men det hadde utviklet seg til gjeldende rett at en treeier hadde plikt til å beskjære sine trær slik at ikke greiner og annet kom over på naboens eiendom. I en avgjørelse fra Høyesterett, kommer dommerne til at det kan aksepteres at naboen tar seg selv til rette, forutsatt at eieren var blitt varslet i rimelig tid og at det ikke ble fjernet mer

enn det som var til skade/ulempe.¹² Begrunnelsen for dette standpunktet var at i forarbeidene til naboloven av 1887 var foreslått en tilsvarende regel (som ikke ble inntatt i loven). I teorien ble det samme hevdet, og i et svensk lovforarbeid var den samme regelen foreslått.¹³ Dommerne kom fram til at det måtte anses for gjeldende rett at naboen hadde en slik selvhjelpsrett. Da den nye loven kom i 1961, fikk § 12 er ordlyd som var i samsvar med det Høyesterett kom fram til i 1955-dommen.

Ellers finnes det lite rettspraksis om § 12. Det kan være fordi naboene ikke strides så mye om trær og greiner som henger over nabogrensa eller at de greier og ordne opp seg i mellom. Mest sannsynlig er det nok at det som finnes av rettspraksis er upublisert, siden avgjørelsene er fra forliksrådene eller tingretten.

2.2.1.1 Skade eller ulempe

Den delen av treet som er over nabogrensa må være til skade eller ulempe for at naboen skal kunne kreve det fjernet. Hva som generelt sett regnes som skade og ulempe er det samme etter nabol. § 12 som etter nabol. §§ 2 og 3. En skade vil være noe håndgripelig og fysisk. Skaden må dessuten har skjedd, jfr "er nemnande til skade"(min utheving). En ulempe vil være noe uhåndgripelig. Noe som er til sjenanse eller medføre en fare er eksempler på ulempe.

Skaden eller ulempen må være nevneverdig. En hvilken som helst skade eller ulempe vil derfor ikke være nok. Men det skal ikke mye til før vilkåret er oppfylt. At greiner som stikker over eiendomsgrensa kan være irriterende, er ikke nok, heller ikke at noen få røtter lager en liten forhøyning på plena. Men der skadede greiner henger over barnas lekeplass, eller røtter gjør det vanskelig å anlegge eller klippe plen, kan ulempen være nevneverdig, og naboen kan få de fjernet. Som ellers i naboloven er det ikke krav om at skaden eller ulempen er av økonomisk art.

---

¹² Rt. 1955 s. 33.

¹³ Rt. 1955 s. 33, på s. 34.

2.2.1.2 Varsel

Som nevnt må treeier få et varsel om at hans trær, greiner eller røtter er til ulempe eller skade for naboen og at han må kutte disse. Lovbestemmelsen gir i seg selv ikke noe klart svar på hva som er et varsel, men i forarbeidene kan man finne en pekepinn. I forslag til bestemmelse om nabovarsel, som også skal gjelde for varsel etter nabol. § 12, står det at utvalget har kommet til at det ikke skal settes noe "serleg formkrav til varsling".¹⁴ Det vil derfor være opp til partene selv å avgjøre. Av bevismessige hensyn bør meldingen være skriftlig, og det kan være lurt å få treeiers underskrift på at det er mottatt. Et skriftlig varsel vil også oppfattes mer seriøst. En tilfeldig kommentar i en samtale over nabogjerdet kan bli oppfattet som bare en tanke og oppfyller ikke kravet.

Hva varselet skal inneholde står heller ikke klart, men det må i det minste nevnes at dersom treeier ikke kutter visse greiner, trær eller røtter så kommer naboen til å gjøre det selv. Videre kan det være lurt å nevne at handlingen har hjemmel i naboloven § 12, slik at treeier forstår at det hele ikke er noe naboen har funnet på selv.

2.2.1.3 Rimelig tid

Varselet må være gitt til treeieren i rimelig tid før eventuelt naboen kutter greinene selv. Treeier må ha litt tid på seg, både til å vurdere om han vil gjøre noe og hvordan han vil gjøre det. Det er ikke satt noen tidsfrist i bestemmelsen, og i forarbeidene har det heller ikke vært meningen at det skal settes en avgrenset frist.¹⁵ "Kor langt varselet skal vara, lyt retta seg etter tilhøva", det vil si at hver sak må avgjøres for seg. Det skal tas hensyn til begge partene i avgjørelsen om hva som er rimelig tid. I noen tilfeller, der for eksempel ei grein er delvis brukket av, og truer med å falle ned på naboens veranda, bør fristen være kort. Her vil det være om og gjøre og fjerne greina så fort som mulig, før den faller ned og skader noen eller noe. Der greina derimot er frisk, bør treeier få lengre tid på seg til å fjerne den, før naboen selv kan ta saken i egne hender og sage den av. For treeier kan det være av betydning at greiner ikke kuttes i sevjetida, siden treet kan få skader av det. Han bør også få tid til å hente inn andre for å gjøre jobben for seg. For naboen kan det være viktig at

---

¹⁴ Rådsegn 2 s. 30.

¹⁵ Rådsegn 2 s. 30.

greinene sages av fordi de slår på soveromsvinduet når det blåser litt ute. Her må en veie interessene mot hverandre, for å få en så rimelig løsning som mulig. Der partene greier å være litt fleksible, er det lettere å bevare et godt vennskap dem imellom.

2.2.1.4 Forskjellige regler for trær, greiner og røtter

Reglene om varsling i rimelig tid er forskjellige, avhengige om det er trær og greiner eller røtter det er snakk om. For trær og greiner skal det alltid gis varsel i rimelig tid før naboen selv sager ned noe, men denne regelen gjelder ikke dersom det er trerøtter som er problemet. Her kan naboen kutte uten å si fra først. Forklaringen på denne forskjellen er å finne i forarbeidene.¹⁶ Problemer med røtter vil normalt bare den som arbeider i jorda ha, og en kan aldri vite når og hvor en kan komme til å støte på slike. Det ville vært veldig tungvindt og upraktisk om en skulle være nødt å varsle eieren hver gang en støter på ei rot. Problemer med trær og greiner er mer synlig, og vanligvis vil ikke slike medføre problemer som gjør at de må fjernes fortløpende. Her vil det ikke være like upraktisk med et krav om å varsle eieren.

2.2.1.5 Unntakene

I nabol. § 12, 2. ledd er det to unntak fra regelen om kutting av greiner, trær og røtter. Det første unntaket gjelder merketrær. Dette er trær som står i grenseskillet mellom to eller flere eiendommer for å markere hvor grensa mellom dem går. Tidligere var det vanlig med merketrær, men nå er reglene forandret. Trær er ikke lenger gyldig som grensemarkering, det følger av forskriftene til delingsloven.¹⁷ Bare de trærne som var merketrær før forskriften tok til å gjelde, er beskyttet av § 12. Trær som står midt på grensa mellom to eiendommer vil dessuten ofte være i sameie mellom naboene, og da gjelder ikke reglene i naboloven.

Det andre unntaket er der hvor det er skog på begge sider. Her vil greiner, trær og røtter på begge sider strekke seg over nabogrensa. At trærne, røttene eller greinene vil være

---

¹⁶ Rådsegn 2 s. 35.

¹⁷ Forskrift til grensemerking.

til skade eller ulempe for naboen er tvilsomt. I noen tilfeller kan store, dominerende trær på den ene siden ta lys og næring fra spinklere trær på naboens eiendom, men slik vil det ofte være i en skog.

Det er ikke nevnt i lovteksten at det skal være noe unntak der det er skog på bare den ene siden. Departementet og utvalget gjør det klart at det ikke skal være noe unntak i disse tilfellene.¹⁸ Dette fordi det går ensidig utover naboen, og han bør derfor ha muligheten til å få rettet opp denne ulempen eller skaden. § 12 får anvendelse på vanlig måte i slike tilfeller.

2.2.2 Nabol. § 2

Denne bestemmelsen er ingen særbestemmelse for trær. Nabol. § 2 regnes som hovedregelen i naboloven, og omfatter alt fra støy, forurensing og takdrypp til plagsomme trær, nær sagt alle slags tilfeller. Bestemmelsen svarer i stor grad til den gamle bestemmelsen fra 1887-loven, men den nye regelen har fått et videre bruksområde. Som Nygard sier: "Regelen i § 2 er ikkje noko markert brot med det som galdt tidlegare".¹⁹ Ved å utvide bestemmelsen, kan den favne om nye problemer som kan oppstå i framtida, som lovgiver ikke hadde oversikt over da loven ble gitt.

§ 2 kan i teorien brukes på alle problemer med trær, men står trærne nærme nabogrensa er det vanligvis § 3 som påberopes. Felling av trær etter § 2, er ofte en subsidiær anførsel. Selv om et tre ikke kan fjernes etter § 3, er det ingenting i veien for at det kan fjernes etter § 2. I en dom fra Borgarting mente retten at trærne ikke kunne kreves felt etter § 3, og foretok dermed en avgjørelse etter § 2.²⁰ Men dette skjer ikke ofte, for retten er vanligvis noe tilbakeholden med å gjøre dette. Vilråene i § 2 blir dessuten oppfattet som en vanskeligere å oppfylle enn det vilråene i § 3 er.

---

¹⁸ Rådsegn 2 s. 41.

¹⁹ Nygard 1974 s. 181.

²⁰ Dom fra Borgarting av 21. mai 2003, LB-2002-1996.

2.2.2.1 "Ha, gjera eller setja i verk noko"

Bestemmelsen er vid, og det kan se ut som om meningen har vært og ramme nær sagt alle typer handlinger. Ikke bare det en selv aktivt har medvirket til, men også passive handlinger går under bestemmelsen. At eiendommen består av leire som truer med å rase ut, kan omfattes av nabol. § 2, selv om ikke eieren kan noe for det. Det samme gjelder når en ikke aktivt går inn for å hindre at noe kan skje, når en unnlater å gjøre noe. I den videre framstillingen vil § 2 bare bli omtalt i forhold til problemer med trær.

2.2.2.2 Skade

Handlingen må føre til enten en skade eller en ulempe på naboens eiendom. Det er intet krav om at skaden eller ulempen må slå ut økonomisk. Dette følger av forarbeidene.²¹

En skade vil være et fysisk forhold, noe som er målbart og lett og se. Et tre som faller ned i storm og knuser naboens garasje vil være et typisk eksempel på en skade. Bestemmelsen rammer ikke bare gjenstander som blir ødelagt eller ubrukelige, men også skade på dyr og mennesker. Det må være en årsakssammenheng mellom handlingen og skaden.

En ulempe vil ofte være det motsatte av en skade, og kan ikke tas og føles på på samme måte. Både psykiske og estetiske ulemper rammes av nabol. § 2. At treet på naboeiendommen er stygt, kan for eksempel være en ulempe for naboen. Noe som er farlig eller innebærer en fare, kan innebære en lempe. Det følger av § 2, 1. ledd, 2. punktum.

Det er ikke noe krav om at skaden eller ulempen må være langvarig. Regelen fanger opp både permanente og periodiske ulemper, i tillegg til midlertidige ulemper og engangstilfeller.²² Som en varig ulempe kan nevnes store trær som tar all sol og dagslys, mens en forbigående ulempe kan være en skadet grein som truer med å falle ned. I det den har falt, er ikke ulempen lenger tilstede (men ulempen kan ha gått over til skade). Men for kortvarige og forbigående lemper må nok naboen tåle noe mer før denne bestemmelsen får virkning. Jo kortere ulempe, desto mer må han tåle.

---

²¹ Ot.prp. 1960-61 s. 21.

²² Nygard 1974 s. 185.

2.2.2.3 "Uturvande"

Den skade eller ulempe som foreligger må enten vær urimelig eller "uturvande". Uttrykket "uturvande" kan oversettes til unødig eller unødvendig på bokmål. Lovteksten inneholder ingen definisjon eller forklaring på hva som ligger i ordet. Som Nygard sier, må en ta utgangspunkt i den alminnelige sjikaneregelen.²³ Noe som er gjort bare for å plage naboen, vil være unødvendig. Også noe som er gjort i tankeløshet kan regnes for å være unødig. Men selv handlinger som i seg selv verken er sjikanøse eller utført ved tankeløshet kan være "uturvande".

I bestemmelsens 2. ledd står det at det skal legges vekt på "kva som er teknisk og økonomisk mogleg å gjera" for å hindre skade eller ulempe. Dersom treeieren kan sage av den greina som er til ulempe for naboen, men ikke gjør det, vil det være ei handling som er unødig. Når det er snakk om trær, vil det vanligvis ikke være veldig kostbart om en selv velger å sage de ned. Leier en derimot inn profesjonelle til å gjøre jobben, kan prisene bli så høye at det ikke er "økonomisk mogleg" å fjerne ulempen. En må se an kostnadene mot nytten av å fjerne trærne.

Når det gjelder det som er teknisk mulig, går det som oftest på å sage ned trærne. Mindre trær kan kanskje fjernes med gift. Står trærne åpent til, langt fra bygninger og andre innretninger som kan bli skadet, vil det ofte ikke være noen sak og sage eller hugge dem ned. Står derimot trærne tett opptil hus, i ulendt terreng eller tett inntil trær som ikke skal felles, kan det by på utfordringer og få dem fjernet. Dersom det er vanskelig og fjerne trærne på en trygg måte, kan det bli ansett som teknisk umulig, og trærne vil da ikke oppfylle kravet "uturvande".

2.2.2.4 Urimeleg

Er ikke skaden eller ulempen "uturvande", må den være urimeleg for å kunne omfattes av § 2. I motsetning til unødigkravet, har loven litt mer å si om hva som ligger i uttrykket.

---

²³ Nygard 1974 s. 186.

Også når det gjelder urimelig, skal det tas hensyn til hva som er teknisk og økonomisk mulig og gjøre for å hindre skade eller ulempe. Vurderingen blir den samme her som for "uturvande".

I 3. ledd oppstilles det to momenter som skal tillegges vekt. Det ene er et påregnelighetsvilkår, og det andre et sedvanelighetsvilkår. "Hvis skaden eller ulempen enten er påregnelig eller sedvanelig, er det normalt ikke tale om noen ulovlighet".²⁴ Det må vanligvis naboen finne seg i.

Påregneligheten går på om noe er "venteleg etter tilhøva på staden". Her skal det tas en konkret vurdering av hva som er vanlig på akkurat dette stedet. Det er viktig at ikke et for lite og snevert område brukes i vurderingen. Det er ikke forholdene på den aktuelle tomte det er snakk om, men forholdene i strøket ellers.²⁵ Slår man seg ned i et område med mange, høye trær, må en forvente at også naboens trær kan vokse seg høye og dermed stjele utsikt og sollys. Flytter man derimot til et flatt område, hvor det ikke eksisterer høye trær i det hele tatt, trenger en ikke finne seg i at naboen kjøper og planter store trær som vokser fort. Bor en nærme en produktiv skog, er det ventelig at driften kan bli utvidet, både i omfang og med andre tretyper.

Påregneligheten må beregnes ut fra etableringstidspunktet. En kan se på hva som kom først, virksomhet som volder ulempe eller naboen. Dersom virksomheten allerede var der da naboen kom, må en forvente at denne ikke minker med årene. Det er ikke naboens subjektive forestillinger om hvordan utviklingen vil bli, som skal legges til grunn, men en objektiv vurdering. Dette følger av rettspraksis.²⁶

Hva som er sedvanelig, går på hva som er vanlig på lignende steder, som for eksempel i vanlige villastrøk eller landbruksdistrikter. Det må ses på om skadene eller ulempene er "verre enn det som plar fylgja av vanlege bruks- eller driftsmåtar på **slike stader**" (min utheving). Det sedvanelige forandrer seg med tiden og utviklingen i samfunnet. Noe som ikke var vanlig for 30 år siden, har kanskje blitt vanlig i dag. Og noe som var vanlig for lenge siden, vil ikke regnes som vanlig lenger. Som Nygard sier: "Ved

---

²⁴ Falkanger 2000 s. 200.

²⁵ Jfr. Rt. 1965 s. 933 Kråkerøydommen der Høyesterett kom til at skjønnsretten hadde vært for snever i sin tolkning av "tilhøva på staden".

²⁶ Rt. 1973 s. 1193 Bodø-saken, på s. 1201.

vurderinga er det tilhøva på avgjerdstida som skal tilleggjast vekt. At noko har vore vanleg, er ikkje nok, dersom det no ikkje lenger er det."²⁷

Selv om naboen i stor grad må finne seg i det som er vanlig på lignende steder, inneholder § 2, 4. ledd en modifikasjon av 3. ledd. Dersom tilstanden forverres vesentlig for en avgrensa krets av personer, kan den regnes som urimelig. Denne regelen ble tilføyd i 1989, og har sin bakgrunn i en uttalelse fra Høyesterett.²⁸ Retten la der til grunn at selv om ulempen i dette tilfellet måtte anses som påregnelig, kunne det ikke ses bort ifra at det også i disse tilfellene kunne finnes en tålegrense for hvor mye støy naboene måtte finne seg i. Hva som er en vesentlig forverring, må retten avgjøre i hvert enkelt tilfelle. Men det er klart at det skal endel til før vilkåret er oppfylt. Bestemmelsen skal ikke brukes i tide og utide. I forarbeidene er det lagt til grunn at bestemmelsen bærer preg av å være en sikkerhetsventil.²⁹

En videre avgrensing finnes i at det må være en avgrenset krets av personer som rammes. Det er ikke noe krav om at bare et fåtall rammes. Selv for et helt nabolag som blir utsatt for vesentlig forverring, kan bestemmelsen få anvendelse. Men er nabolaget det eneste i nærheten og det rammes, vil nok ikke 4. ledd kunne brukes. Det må finnes andre nabolag rundt i nærheten som ikke rammes.

At noe er påregnelig eller sedvanelig, er ikke ubetinget avgjørende for regelen i § 2. Det er bare momenter som loven sier det skal legges vekt på. Som Falkanger sier er det ikke mulig og gi noen uttømmende liste over relevante forhold, men han nevner samfunnsnyttige tiltak.³⁰ Nygard hevder på sin side at det ikke skal tas hensyn til samfunnsnyttene av et tiltak.³¹ Han mener at rettspraksis har vært "klårt avvisande på dette punkt" og viser til en dom fra Høyesterett.³² Dette stemmer dårlig overens med det som går fram av en nyere Høyesterettsdom³³ som Falkanger viser til.³⁴ Dermed sier både nyere

---

²⁷ Nygard 1974 s. 193.

²⁸ Rt. 1974 s. 524 Fornebudommen.

²⁹ Ot.prp. 1988-89 s. 41.

³⁰ Falkanger 2000 s. 206.

³¹ Nygard 1974 s. 206.

³² Rt. 1965 s. 933 Kråkerøydommen.

³³ Rt. 1969 s. 643 Fanadommen.

³⁴ Falkanger 2000 s. 206.

praksis og litteratur at det kan tas hensyn til samfunnsnytt. Men uansett er det klart at det kan tas andre hensyn enn det sedvanelige og det påregnelige.

2.3 Oversikt over vilkårene i nabol. § 3

Nabol. § 3 er en spesiell regel som handler om trær og hekker som står inne på treeiers eiendom. 1. ledd inneholder tre vilkår som alle må være oppfylt for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. For at et tre skal kunne felles eller beskjæres etter denne bestemmelsen, må det ikke være av nevneverdig betydning for treeieren å beholde treet. I tillegg må treet eller trærne være enten til skade eller særlig ulempe for naboen. Det siste vilkåret er at treet må stå nærmere nabos eiendom enn en tredjedel av trehøyden. Det vil si at et tre som er 15 meter høyt, må stå minst 5 meter unna dersom de andre vilkårene er oppfylt.

2. ledd inneholder en bestemmelse om hekk. Hekk som ikke regnes som nabogjerde, og som er lavere enn 2 meter, er ikke i strid med § 3. Hekk over 2 meter kan kreves kuttet etter vilkårene i 1. ledd. Den videre framstillingen kommer ikke til å behandle problemer etter denne regelen.

En slik regel som § 3 er, var ny da den ble inntatt i dagens nabolov. Den gamle naboloven av 1887 hadde ingen slik regel, og det var heller ingen gjeldende rett at slike trær kunne kreves beskåret eller kuttet.

2.4 Oversikt over rettsvirkningene

Der reglene i nabol. §§ 2-5 er overtrådt, har naboen noen muligheter for å få rettet opp i forholdene. Det kan kreves erstatning etter § 9 og retting etter § 10. Der retting blir for omfattende og kostbart, kan det unntaksvis kreves vederlag. I det følgende blir bare sanksjoner i forbindelse med problemtrær drøftet.

§ 12 om trær, greiner og røtter som stikker inn på naboeiendommen, stå under kapittelet retting. Her gjelder ikke reglene i §§ 9 og 10, men bestemmelsen har egne sanksjonsregler dersom regelen er overtrådt.

2.4.1 Erstatning

Reglene om erstatning finnes i nabol. § 9. Det er et objektivt ansvarsgrunnlag, det vil si at treeieren, eller den han svarer for, ikke trenger å ha utvist noen form for skyld. Det er nok at tålegrensen i §§ 2 og 3 er overtrådt. I motsetning til de fleste bestemmelsene i naboloven, gjelder denne regelen bare det økonomiske tap som følger av skaden eller ulempen. Det er det fulle økonomiske tapet naboen har lidt som skal erstattes, men bare dersom det kan dokumenteres. Om skaden eller ulempen er på personer, dyr, ting eller den faste eiendom, spiller ingen rolle, så lenge den har en viss tilknytting til eiendommen. Videre må det være en viss årsakssammenheng mellom det som forårsaket skaden eller ulempen, og det økonomiske tapet. Slik er det også i erstatningslovgivningen ellers.

Reglene om erstatning gjelder også i forhold til handlinger foretatt etter naboskjønn etter §§ 7 og 8, det som er tillatt etter forurensingsloven og tiltak foretatt etter ekspropriasjonsrett som nevnt i § 10, 1. ledd, bokstav b. Ingen av disse tiltakene får noen praktisk virkning på trær, og vil derfor ikke blir nærmere behandlet.

Ansaret kan lempes etter reglene i skadeerstatningsloven § 5-2,³⁵ det følger av § 9, 2. ledd. Det vil si at dersom det etter visse kriterier viser seg at ansaret blir urimelig tyngende for den ansvarlige, kan ansaret reduseres. Momentene som det skal tas hensyn til er blant annet skadens størrelse, skyldforholdet, hvordan den ansvarliges økonomiske bæreevne er, eventuelle forsikringer og forholdene ellers. Hvis alle disse momentene tilsier at ansaret blir for stort, så kan ansaret lempes. Skl. § 5-2 kan også komme til anvendelse dersom det vil være rimelig at den skadelidte skal bære noe av eller hele skaden. Dette vil for eksempel være i tilfeller hvor han selv har medvirket til skaden på en eller annen måte. Der det har oppstått en skade eller ulempe på fast eiendom, skal det tas hensyn til om tingen tåler lite. Dette gjelder dersom man bruker skl. § 5-2. Det at tingen tåler lite, blir da et moment på lik linje med ansvarliges skyld, økonomiske bæreevne osv.

Erstatningsansaret kan helt eller delvis settes ned etter § 9, 3. ledd. Hvis naboen etter "god granneskikk" burde ha varslet den ansvarlige tidligere enn det han gjorde, kommer bestemmelsen til anvendelse. God "granneskikk" tilsier "at man varsler

---

³⁵ Lov om skadeerstatning av 13. juni 1969 nr. 26.

tiltakshaveren dersom egne rettigheter antas å ville bli skadelidende".³⁶ Konsekvensen av at varsel ikke ble gitt, må være at skaden eller ulempen ble større enn dersom naboen hadde sagt fra.

Om man velger å bruke erstatningsreglene i naboloven eller annen lovgivning, spiller ingen rolle. Her vil det være opp til hver enkelt og vurdere hva som anses for mest hensiktsmessig. Dette følger av § 9, siste ledd. Men man vil ikke kunne kreve å få erstattet sitt tap mer enn en gang. Får man erstatning etter naboloven, kan en ikke senere kreve erstatning etter skadeerstatningsloven.

Det er sjelden at § 9 påberopes i forhold til problemtrær. Det er mulig det er sjelden trær skaper store økonomiske tap for naboen. Som oftest vil nok naboen bare ha rettet opp problemet han har med trærne.

2.4.2 Retting

Reglene om retting og stansing finnes i lovens § 10. Det kan ikke kreves at alle ulemper blir eliminert, bare det som er i strid med §§ 2 og 3. Noen ulemper må naboen tåle og leve med. Som Falkanger sier: "Reduserer tiltakshaveren ulempene ned til tålegrensen, har han gjort det som kan forlanges".³⁷ I forhold til problemtrær, kan naboen enten forlange at de fjernes helt, eller at de kuttes til lovlig høyde etter § 3. Farlige greiner kan enten kuttes av eller bindes opp på forsvarlig måte, dersom det er mest hensiktsmessig. Stansing av en virksomhet kan bare forlanges dersom det ulovlige ikke kan elimineres. For trær blir ikke dette praktisk, så lenge det ikke er snakk om nyplanting av trær i en produktiv skog. Medfører plantingen skade eller ulempe, kan den forlanges stanset etter § 10.

Første ledd inneholder fire unntak fra rettingsplikten. Det første unntaket, bokstav a går på om et tiltak er tillatt av naboskjønn etter § 7. Er det tillatt etter § 7, og gjort i samsvar med skjønnets forutsener, kan det ikke kreves retting. Denne oppgaven handler bare om trær som allerede er et problem, og det er ikke tatt standpunkt til om det kan kreves granneskjønn på trær som ikke er blitt et problem. Men det kan ikke kreves slikt skjønn for

---

³⁶ Falkanger 2000 s. 216.

³⁷ Falkanger 2000 s. 210.

om trær som er til skade eller ulempe etter § 3, skal kunne fjernes etter § 10.³⁸ I forhold til dette, får regelen derfor ingen praktisk betydning.

Det andre unntaket er å finne i bokstav b. Dersom det er fattet et vedtak om ekspropriasjon til gjennomføring av vedtaket, kan det ikke kreves retting. Det samme gjelder dersom ekspropriasjonen har direkte hjemmel i lov, for eksempel veiloven.³⁹ Dette unntaket er heller ikke praktisk på problemtrær.

I bokstav c gjør unntak fra det som følger av forurensningsloven⁴⁰ § 10, 2. ledd. Er forurensingen tillatt etter forurl. § 11 kan det ikke kreves retting etter nabol § 10. Det samme gjelder forurensing som er tillatt etter forskrift, der det fremgår at nabol. §§ 6-8 ikke gjelder. Unntaket fra rettingskravet gjelder bare disse to tilfellene, annen forurensing kan kreves rettet etter § 10. Heller ikke dette unntaket har noen betydning for problemtrær, og blir derfor ikke nøye behandlet.

Det siste unntaket ble tilføyd i 2000. Der vannressursloven⁴¹ § 6, 3. ledd gjør unntak fra rettingsplikten, kommer ikke naboloven § 10 til anvendelse. Dette gjelder der det er gitt konsesjon etter vannressursloven eller vassdragsreguleringsloven. Er det gitt slik konsesjon, kan det ikke kreves retting etter naboloven § 10. Men i likhet med alle de andre unntakene, gjelder heller ikke dette for problemtrær.

Ingen av unntakene er praktiske på trær som skaper skader eller ulemper, men i forslaget til ny naturmangfoldlov, er det foreslått et unntak i naboloven § 10, bokstav e som kan anvendes på problemtrær.⁴² Rettingskravet gjelder ikke "så langt det vil vere til meins for det biologiske mangfaldet eller kulturlandskapet, om ikkje trongen til tryggingstiltak gjer retting naudsynt". Dette betyr at trær som har betydning for det biologiske mangfoldet eller kulturlandskapet, ikke kan kreves beskjært eller kuttet etter § 10. Som forarbeidene gir uttrykk for, kan retting bare gjøres der sikkerhetshensyn gjør det nødvendig. Forslaget henger sammen med forslag til endring av § 3, 1. ledd, der det kan tas hensyn til det

---

³⁸ RG 1963 s. 545 Rettens avgjørelse s. 547 "Den som mener at trær på naboeiendommen skader avlingen på hans egen eiendom, er derfor henvist til å gå til sivil sak og kreve trærne fjernet i henhold til grannelovens §3, hvis han ikke er tilstrekkelig hjulpet ved å gå frem etter §12".

³⁹ Veglova av 21. juni 1963 nr. 23 § 53.

⁴⁰ Lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6.

⁴¹ Lov om vassdrag og grunnvann av 24. november 2000 nr. 82.

⁴² NOU 2004:28 s. 646.

biologiske mangfoldet ved vurderingen om treet er nevneverdig å beholde. Forslaget til forandring av § 3 blir behandlet under kap 3.

I stedet for retting, kan det komme på tale for tiltakshaveren å yte vederlag til naboen. Denne regelen finnes i § 10, 2. ledd. Bestemmelsen er ikke ment å skulle kunne anvendes ofte, det er en unntaksregel. Det skal foretas en interesseavveining mellom tapet som voldes tiltakshaveren og den fordel en naboen har ved at virksomheten opphører. Det vil ofte være økonomiske verdier som veies, særlig for tiltakshaveren. Som Kolrud og Perland sier, må det forholdsvis stor interesseovervekt til for at rettingsplikten faller bort.⁴³ "Først når byrdene ved rettingen *klart står i misforhold* til fordelene ved rettingen, vil retting kunne unnlates".⁴⁴ I tillegg til interesseavveiningen må det foretas en vurdering av skyld. Der tiltakshaveren kan lastes for det som har skjedd, kommer ikke § 10, 2. ledd til anvendelse. En skal ikke med vilje og viten kunne gjøre noe som strider mot §§ 2 og 3, og håpe på at en slipper unna med å betale et vederlag.

Vederlaget må i følge bestemmelsen ikke "setjast mindre enn skaden eller ulempa". Det er ikke begrenset til det økonomiske tapet, som i § 9, men kan etter rettens vurdering dekke mer. Men det kan ikke settes lavere enn hele det økonomiske tapet naboen lider. Vederlaget dekker ikke bare det tap som allerede er lidt, men også tap for framtidig skade eller ulempe kan dekkes. Retten må i hvert enkelt tilfelle utføre "en bred konkret vurdering".⁴⁵

Selv om naboen får medhold i sitt krav om retting etter § 10, har han også muligheten til å kreve erstatning for sitt økonomiske tap etter § 9 i tillegg. Det samme gjelder der det gjøres unntak for retting etter § 10, 1. ledd, bokstavene a-d. Vederlag etter § 10, 2. ledd kommer i stedet for erstatning. Etter § 12 kan det ikke kreves erstatning etter nabolovens regler, men naboen har mulighet til å benytte seg av andre erstatningsrettslige regler.

---

⁴³ Kolrud og Perland 1995 s. 24.

⁴⁴ Kolrud og Perland 1995 s. 24.

⁴⁵ Falkanger 2000 s. 214.

3 Nærmere analyse av nabol. § 3

Nabol. § 3 er en særbestemmelse som regulerer trær som er til skade eller særlig ulempe for naboen. Bestemmelsen brukes på trær som i sin helhet står inne på treeierens eiendom. Regelen er en støtteregel til nabol. § 2, og altså ikke et unntak. Begge bestemmelsene kan påberopes på samme problem.

Som nevnt tidligere inneholder § 3 tre kumulative vilkår. De to hovedvilkårene behandles først, før det blir sett på sammenhengen mellom dem. Det er også disse vilkårene det oftest strides om mellom partene. Deretter blir det siste vilkåret om avstand behandlet. Dette momentet volder vanligvis ikke særlige problemer mellom partene. De er vanligvis enige om vilkåret er oppfylt eller ikke. Til slutt skal det ses litt nærmere på hvilke rettsvirkninger som brukes i forhold til § 3.

3.1 "Nemnande om å gjera"

For at naboen skal kunne kreve trærne felt eller beskåret, må det ikke være av nevneverdig betydning for treeieren å beholde trærne. I avgjørelsen om hva som er "nemnande om å gjera" for treeieren, er det ikke hans subjektive meninger som skal vektlegges. Det skal foretas en objektiv vurdering av de momenter som vil være relevante å ta hensyn til. Dette betyr ikke at det ikke skal tas hensyn til de omstendigheter som har betydning for treeieren selv. Alle de momenter som treeieren hevder har nevneverdig betydning for ham, vil være relevante. Det som er med på å avgjøre, er hvilken vekt de forskjellige momentene vil ha.

Et av de momentene som oftest blir påberopt i rettspraksis er at treet eller trærne hindrer innsyn på eiendom, veranda og lignende. Dette momentet legger retten til dels stor vekt på, selv om det er blitt uttalt at i visse boligområder må en tåle noe innsyn på eiendommen.⁴⁶ Andre momenter som ofte blir nevnt er at treet/trærne er pene, gamle, har affeksjonsverdi og at de er en viktig del av hagen eller eiendommen. Vekten av disse

---

⁴⁶ Dom fra Borgarting av 21. mai 2003, LB-2002-1996.

momentene vil variere noe fra sak til sak. Det som er nevneverdig å beholde etter en avgjørelse, er ikke nødvendigvis det etter en annen. I en dom fra Borgarting fant retten at momenter som at treet var gammelt, det rensset lufta, trakk til seg fugler og at det skjermet for innsyn, gjorde at det var "nemnande om å gjera" for eieren å beholde treet.⁴⁷ I en senere dom fra Gulating fant retten derimot at momenter som at treet var gammelt, estetisk vakkert, reduserte forurensning og holdt på fuktigheten i jorda, ikke var av nevneverdig vekt.⁴⁸ Her vant naboen saken.

Fra tid til annen blir det hevdet av partene at det skal tas hensyn til at trærne huser fugler, at de er sjeldne i området og andre miljømessige momenter. I en helt ny dom fra Borgarting anfører treeieren at det må tas hensyn til det biologiske mangfoldet når det er snakk om "nemnande om å gjera".⁴⁹ Et slikt moment vil ikke bare være av nevneverdig betydning for eieren, men også for allmennheten. Momentet blir avvist av naboen som irrelevant, siden det ikke står noe i loven som tilsier at det skal tas andre hensyn enn til treeier og nabo. Retten er derimot enige med eieren at vernehensyn og det biologiske mangfoldet kan være relevante momenter å ta i betraktning. Retten begrunner ikke dette noe særlig, og det kan virke som om retten mener at biologisk mangfold er et moment på lik linje med at treet for eksempel hindrer innsyn.

En kort tid før denne avgjørelsen, ble det levert inn til Miljøverndepartementet et forslag til ny naturmangfoldlov.⁵⁰ I denne er det inntatt et forslag om å endre noe på nabol. § 3, slik at også biologisk mangfold skal vektlegges.

Forslaget lyder: "Er det ikkje nemnande om å gjera for *eigaren eller for det biologiske mangfaldet eller kulturlandskapet på staden*, må *eigaren* ikkje ha tre som er til skade eller serleg ulempe for grannen, nærare hus, hage, tun eller dyrka jord på granneeigedommen enn tredjeparten av trehøgda."

Tilfører dette forslaget noe nytt til § 3, eller ligger det allerede i bestemmelsen at også det biologiske mangfoldet er et relevant moment?

---

⁴⁷ Dom fra Borgarting av 24. sept. 2001, LB-2000-2889.

⁴⁸ Dom fra Gulating av 14. okt. 2003, LG-2001-2490.

⁴⁹ Dom fra Borgarting av 13. juni 2005, LB-2004-9820.

⁵⁰ NOU 2004:28 s. 646.

En kan ikke se bort i fra at dommerne har hatt kunnskap om dette forslaget, heller ikke at de har hatt det i tankene da de avgjorde saken, selv om det ikke kommer uttrykkelig frem. Dersom retten ikke har tatt hensyn til forslaget, vil det bety at de mener at det allerede ligger i selve bestemmelsen at det biologiske mangfoldet er et relevant moment.

Utvalget som har kommet med forslaget har nok vært av den oppfatning at det biologiske mangfoldet ikke er et relevant moment i gjeldende rett, og at meningen med forslaget er å utvide bestemmelsen.

Ordlyden i § 3 er knapp, og sier bare at det må være "nemnande" om og gjøre for treeier og beholde treet. Som nevnt kan det være mange grunner til at eieren ikke vil felle sine trær.

At trærne er sjeldne er ansett av domstolene for å være relevant. I lovforslaget står det at et tre som er "spesielt i forhold til de arter som ellers forekommer i området" kan ha betydning for det biologiske mangfoldet. Dette vil bety at også tidligere har domstolene tatt slike hensyn, uten at det har blitt stilt spørsmål runde det. Dette kan tyde på at biologisk mangfold hele tiden har vært et relevant moment. Men det må huskes på at den praksis som foreligger er fra underretten, og at den ikke har stor vekt. Så lenge det ikke foreligger avgjørelser fra Høyesterett, vil ikke rettstilstanden være endelig avklart.

Lovens formål tilsier ikke at det fra lovgivers side har vært meningen at biologisk mangfold skal være et moment i vurderingen av om treet er av nevneverdig betydning. Loven regulerer forholdet mellom to eller flere naboer, og ikke en treeier og resten av nærmiljøet eller allmennheten.

Selv om at et moment vil ha betydning for allmennheten, betyr ikke det at ikke det samme momentet kan ha noe å si for treeieren. Som nevnt over, vil alle momenter treeieren hevder har nevneverdig betydning for ham, være relevante. Da må også biologisk mangfold være relevant.

Dette betyr at det allerede ligger i bestemmelsen at det kan tas hensyn til det biologiske mangfoldet i vurderingen om det er nevneverdig for treeieren og beholde sine trær. Men det er ikke et selvstendig punkt. Etter lovforslaget skal det kunne tas hensyn til mangfoldet uavhengig av om det er av betydning for eieren at trærne består. Dette er nytt i forhold til dagens bestemmelse.

§ 3 har ikke, som § 12, unntak dersom det ligger skog på begge eiendommene. I utgangspunktet er det ingenting i veien for at § 3 kan brukes på to skogeiendommer, men rent praktisk er det ikke. En grunn til det er at det som oftest vil være nevneverdig for eieren å beholde sin skog, i alle fall der den er produktiv. Dessuten skal det litt til for at skogen vil være en skade eller stor ulempe for naboen og hans skog. De vanlige innvendingene som at trærne skygger, nedfall og hindrer utsikten gjør seg ikke gjeldende. Men dersom den ene skogen inneholder trær som bærer en smittsom og skadelig sykdom, eller er tilholdssted for skadeinsekter, kan det tenkes at skade og ulempevilkåret er oppfylt. Er det da ikke om og gjøre for eieren, kan naboen få sitt krav om felling gjennom.

Ordlyden i § 3 sier "tre" som er til skade eller særlig ulempe. En naturlig språklig forståelse er at det gjelder både et og flere trær, men ikke så mange at det er naturlig å snakke om en skog. Dette er lagt til grunn i rettspraksis.⁵¹ Men grensen mellom mange trær og skog er vanskelig å trekke. Å sette grensen ved et visst antall trær, er upraktisk. Det samme gjør seg gjeldene om en sier at trærne må ha en viss tetthet. Et større område dekket med trær, regnes som skog. Men hvor stort må området være?

Trær som er plantet eller dyrket med et produktivt formål, vil ofte bli betegnet som skog. I mange tilfeller vil disse trærne dekke større områder. Men også områder der trærne ikke har noe formål, kan det være snakk om skog. En løsning blir å se hver sak for seg. Å sette en konkret generell grense vil være for vanskelig. Hver eiendom og hvert tredekket område må vurderes etter den konkrete situasjonen.

Etter lovens formål kan det ikke være avgjørende om det er skog på begge sider. Her er det snakk om at naboen skal vernes, og han må da kunne vernes mot skogen på naboens eiendom, uavhengig om han selv har skog inntil grensa.

Spørsmålet er, så langt jeg vet, ikke påberopt i praksis, og det er mulig at det ikke er så mange nabolister mellom skognaboer.

Når det er skog på den ene siden og dyrket mark på den andre, har både forarbeidene og rettspraksis noen retningslinjer for hva som gjelder. Etter forarbeidene skal det avgjøres etter forholdene i hvert enkelt tilfelle.⁵² Det skal tas hensyn til dyrket mark før en planter til et område, med forarbeidene sier ingenting om hvordan løsningen blir i de tilfellene der det

---

⁵¹ RG 1964 s. 706.

⁵² Ot.prp. 1960-61 s. 26.

har blitt dyrket mark rett ved en allerede eksisterende skog. I en dom fra Frostating var tilfellet at det var skog bare på den ene siden.⁵³ Retten mente at det vil være "nemnande om å gjera" for eieren av en produktiv skog at det ikke felles noen trær, selv ikke helt inntil nabogrensa. I en senere dom fra Eidsivating⁵⁴ kom retten til et annet resultat. Også der ble trærne betegnet som en (furu)skog, men det er ingenting i fakta som tyder på at det var en produktiv skog. Her kom retten fram til at det ikke var nevneverdig for eieren å beholde alle trærne i et tre meter bredt belte mot naboeiendommen. Bare de trærne som var lavere enn en tredjedel av avstanden til grensa fikk stå. Det kan se ut som om retten mener at ikke-produktiv og produktiv skog skal vektlegges på forskjellig måte. En produktiv skog vil vanligvis være "nemnande om å gjera" for eieren å beholde som den er, mens for vanlig skog er det ikke like viktig. Men siden det ikke finnes så omfattende praksis på dette området, må en ta utgangspunkt i det forarbeidene sier og avgjøre hver sak etter forholdene i hvert tilfelle.

3.2 Skade eller særlig ulempe

En annen forutsetning for å kunne fjerne problemtrær, er at trærne på en eller annen måte er til skade eller særlig ulempe for naboen. Det er nok om et av disse vilkårene er oppfylt. Det spiller ingen rolle hvor på eiendommen skaden eller ulempen viser seg, og heller ikke hvordan den voldes. Hva som defineres som skade og ulempe etter nabol. § 3 vil i stor grad være det samme som etter nabol. § 2.

3.2.1 Skadevilkåret

En skade vil oftest være fysiske forhold på naboeiendommen. Det vil normalt ikke være tvil om noe er en skade eller ikke. At noe "er" til skade, vil ut fra en språklig forståelse være skade som allerede har skjedd, ikke noe som kan skje. Eksempler på skade kan være der et tre eller greiner på et tre har falt ned og skadet naboens tak eller veranda. I forhold til nabol. § 3 er det få eksempler på skade i rettspraksis. Et dødt tre ble ansett for å være skade

---

⁵³ RG 1964 s. 706.

⁵⁴ RG 1972 s. 739.

i en nyere dom fra Borgarting.⁵⁵ Skaden lå i at det var fare for at treet ville falle ned. Dette stemmer dårlig med ordlyden i bestemmelsen, fordi det er ennå ikke skjedd noen skade. Det er ikke et krav at skaden må ha ført til et økonomisk tap.

3.2.2 Ulempevilkåret

Dersom det ikke foreligger skade må naboen påføres en særlig ulempe. En ulempe vil være mindre håndgripelige forhold, "forhold som er til sjenanse for menneskene som oppholder seg på eiendommen",⁵⁶ som for eksempel nedfall fra trær. Som ved skade, er det ikke noe krav om at ulempen har ført til et økonomisk tap.

I rettspraksis er det vanligvis ulemper av forskjellig art som påberopes i forbindelse med nabol. § 3, sjeldnere skader. Det mest vanlige er at trærne skygger for sola og at de hindrer utsikten. Noen ulemper må naboen derimot tåle, og det stilles derfor krav om at ulempen må være kvalifisert, jfr. "serleg". Hva som vil være en særlig ulempe kan variere med hvilken type eiendom det er snakk om. I villabebyggelse og andre tettbebygde strøk må en finne seg i at det finnes trær som skaper noe skygge på dagen. Noen timer med skygge kan være en ulempe, med når det dreier seg om 5-6 timer skygge hver dag sommeren igjennom, vil ulempen være stor nok til å oppfylle kravet.⁵⁷ Nedfall fra trærne har i rettspraksis aldri vært mer enn en vanlig ulempe, noe nedfall må naboene altså tåle. Men flere momenter som hver for seg ikke er en særlig ulempe kan bli det til sammen.

Etter nabol. § 2 kan det tas hensyn til noe allerede sto på eiendommen da naboen flyttet inn, fordi det da er påregnelig at dette kan komme til å skape noe ulemper. Etter rettspraksis skal det ikke tas slike hensyn etter § 3.⁵⁸ En nabo som kommer flyttende kan, som andre, klage på ulempene som naboens store furutre skaper, selv om treet har stått der i 50 år før naboen kom.

Fare for at et tre eller greiner fra et tre vil falle ned, er som nevnt over, betegnet som skade i den siste dommen fra Borgarting. Men i tidligere praksis⁵⁹ og i litteraturen⁶⁰ er det

---

⁵⁵ Dom fra Borgarting av 13. juni 2005, LB-2004-9820.

⁵⁶ Kolrud og Perland 1995 s. 12.

⁵⁷ Dom fra Gulating av 14. okt. 2003, LG-2001-2490.

⁵⁸ RG 1972 s. 739.

⁵⁹ RG 1964 s. 675.

lagt til grunn at slik fare vil være å regne som en ulempe. Dette stemmer også best med ordlyden i § 3. I § 2 står det uttrykkelig i 1. ledd, 2. pkt at ulempe innebærer at "noko må reknast for farleg". Ulempebegrepet er det samme etter § 3 som det er etter § 2, og det er da klart at fare for at noe vil skje, vil regnes som en ulempe.

3.3 Forholdet mellom hovedvilkårene

Det har vært noe usikkerhet både i teorien og i rettspraksis om det skal foretas en interesseavveining mellom momentene i vilkåret "nemnande om å gjera" og de momenter som peker på skade eller ulempe for naboen. Noen steder hevdes det at en interesseavveining skal finne sted, men hovedtyngden mener at eiers interesser går foran naboens.

Bestemmelsens ordlyd gir ingen indikasjoner på at det skal foretas en interesseavveining. Alt tyder her på at eierens interesser skal gå foran naboen, selv om naboen påføres skader eller ulemper.

Lovens formål tilsier at det bør foretas en interesseavveining. Hensikten med naboloven er å beskytte og å ta hensyn til naboen. For å ivareta dette best, bør det tas hensyn til de momenter som utgjør skade eller ulempe for ham, og disse bør veies mot treeierens interesser i å ha treet stående. Dersom eierens interesser skal gå foran, uansett hvor stor skaden eller ulempen er for naboen, vil det stride mot lovens formål.

Forarbeidene er noe uklare på om interessene skal veies mot hverandre eller ikke. I departementets uttalelser står det blant annet at "denne serlege ulempa skal så vegast mot eigerens interesse i å ha treet ståande".⁶¹ og dette trekker i retningen av en interesseavveining. Men om en leser forarbeidene i sin helhet får en et annet inntrykk. I den første tilrådingen fra utvalget, Rådsegn 2, sies det på at § 3 bare gjelder trær som det ikke er "nemnande om å gjera" for treeieren å ha stående.⁶² Med det menes at dersom det er nevneverdig for eieren og beholde sitt tre, vil ikke § 3 kunne brukes. Dette gjelder selv om treet er til skade eller ulempe. I Ot.prop. står det at regelen (§ 3) gjelder "berre slike tre som

---

⁶⁰ Bergsholm 2003 s. 563.

⁶¹ Ot.prp. 1960-61 s. 25-26.

⁶² Rådsegn 2 s. 29.

det ikkje er om å gjera for eigaren å ha ståande".⁶³ Dette kan tyde på det ikke har vært meningen fra lovgivers side å foreta en interesseavveining.

Rettspraksisen er ikke entydig. I noen få av de lagmannsrettsdommene som ligger til grunn for denne oppgaven, har retten nevnt at det kan foretas en slik interesseavveining.⁶⁴ De resterende dommene, både eldre og nyere, gir til dels klart uttrykk for at dersom det først er av nevneverdig betydning for eieren å beholde treet, så spiller det ingen rolle hvor stor ulempen er for naboen. Det vil være treeieren som går seirende ut av saken. Det avvises at det skal foretas en interesseavveining. Det har ikke vært noen § 3-saker opp for Høyesterett, og rettssituasjonen på dette området kan ikke sies å være endelig avklart.

Også i litteraturen har det vært nevnt at interessene etter § 3 skal veies opp mot hverandre. I Brækhus og Hærem står det i et petitavsnitt at det skal foretas en interesseavveining.⁶⁵ Det står og at det er "eierens interesse som veier mest". Det kan se ut som om Brækhus og Hærem mener at det skal foretas en interesseavveining, men at det i denne avveiningen er eierens interesser som veier tyngst. At eierens interesser veier mest, stemmer for så vidt med det som står ellers i litteraturen, men det blir feil og snakke om "vekt". Resten av litteraturen mener at eieren går foran naboen i alle tilfeller der det er nevneverdig for ham å ha treet stående. Det spiller ingen rolle hvor stor skaden eller ulempen er for naboen. Denne litteraturen er dessuten av nyere dato enn Brækhus og Hærem, som er fra like etter at loven trådte i kraft, og vil etter alminnelige rettskildeprinsipper ha større vekt.

Alt i alt ser det ut som om de fleste rettskildene peker på at det ikke skal foretas noen interesseavveining. Inntil Høyesterett eventuelt fraviker dette, må det anses å være gjeldende rett.

3.4 Tredjedelskravet

Det siste kravet i § 3 er at treet må ligge nærmere naboen enn en tredjedel av trehøyden. Det er sjelden partene har noen anførsler på dette området, om en bruker de 18

---

⁶³ Ot.prp. 1960-61 s. 25.

⁶⁴ Dom fra Borgarting av 23. sept. 2003, LB-2002-3394, dom fra Eidsivating av 16. feb. 1990, LE-1988-548.

⁶⁵ Brækhus og Hærem 1964 s. 122.

lagmannsrettsdommene som empirisk data. Det råder som oftest enighet i både hvor høyt treet er og hvilken avstand det har til naboen. I de første utredningene fra Sivillovbokutvalget var forslaget at avstanden skulle tilsvare halve trehøyden, men siden denne regelen var ny, ble det ansett som for inngripende i forhold til partene. I Ot.prp. ble derfor forslaget forandret til en tredjedel.⁶⁶

3.4.1 Målemåten

Når det gjelder måling av høyden på trær og avstanden mellom problemtreet og problemområdet, finnes det en egen forskrift om hvordan det skal gjøres.⁶⁷

Høyden på treet skal måles fra der trestammen treffer bakken og opp til det høyeste punktet i trekrona, og målelinja skal være loddrett (se figur 1a og b). Ordlyden gir noe hjelp i at den sier "trehøgde" og ikke trelengde, noe som er viktig å huske dersom treet er veldig skjevt. I praksis volder dette sjelden problemer, naboene er som oftest enige i hvor høyt treet er. Noen ganger ligger naboens eiendom på et høyere eller lavere bakkenivå enn det treet står på. Dette skal ikke føre til at man må måle på en annen måte. Det går fram av forarbeidene at det ikke skal tas hensyn til høydeforskjeller i grunnen der treet står i forhold til naboens eiendom. Dersom terrenget er veldig kuppert, og en skulle tatt hensyn til det, kunne det blitt vanskeligere å utføre en måling som alle partene var fornøyd med. Nå er målingen lik for alle, uansett eiendom. Noen ganger kommer treeieren best ut, mens andre ganger gjør naboen det.

Ved måling av avstanden fra problemtreet og over til naboen, skal målelinja være vannrett. Målingen foretas fra ytterst på stammen, fra det stedet på treet som ligger nærmest problemområdet. Der treet er rett, volder det ingen problemer. Da skal det måles fra et passe sted på stammen (se figur 2). Det er ikke avgjørende i hvilken høyde målingen tas fra, for avstanden vil bli den samme. Der stammen er skjev er det to måter å måle på, avhengig av hvor høy selve stammen er. Utgangspunktet er at en starter målinga på det punktet på stammen som tilsvarer halve trehøyden, det vil si midt på treet (se figur 3). I de

---

⁶⁶ Ot.prp. 1960-61 s. 27.

⁶⁷ Forskrift om målingsmåten, gitt med hjemmel i naboloven § 3, 1. ledd.

tilfellene der stammen er mindre enn halve trehøyden, som på for eksempel grantrær, måler en fra det høyeste punktet på stammen (se figur 4).

3.4.2 "Hus, hage, tun eller dyrka jord"

Når en måler avstanden fra treet og over til naboen, skal det i følge forskriftene måles til "hus, hage, tun eller dyrka jord" på naboens eiendom (se figur 5). Men om det er til det nærmeste punktet på eiendommen (som vil tilsvare nabogrensa) eller til det stedet treet utgjør en skade eller ulempe, gir ikke forskriftene noe svar på. På dette punktet er heller ikke rettspraksis entydig. Det går igjen i de fleste dommene at retten ikke bruker særlig lang tid på avstandsmomentet i sine avgjørelser. I de avgjørelsene som nevner hvor det er blitt målt til, sier de fleste dommene eiendommen eller eiendomsgrensa, mens et par dommer sier at avstanden skal måles til hagen. En dom sier at det er til huset avstanden skal måles, fordi det er der ulempene viser seg.⁶⁸ I en dom fra Gulating sier retten:⁶⁹

"Lovens ordlyd kan neppe sies å være helt klar. Men at loven rent generelt taler om « skade eller serleg ulempe for grannen » uten å angi tilknytning til « hus, hage, tun eller dyrka jord » taler for den forståelse at står trærne for nær et av disse objekter, er det uten betydning hvor eller på hvilken måte skaden eller ulempen voldes. Denne forståelse stemmer også best med det som etter forarbeidene er formålet med bestemmelsen, nemlig at regelen skal være enkel å anvende ved at avgjørelsen skal treffes ut fra rent objektive kriterier. Den rettspraksis som foreligger er - så langt lagmannsretten kjenner den - i samsvar med denne forståelse av bestemmelsen."

Med dette menes at avstanden skal måles til det av hus, hage, tun eller dyrka jord som ligger nærmest problemtreet. I mange tilfeller, blant annet i villastrøk, blir det da slik at avstanden i realiteten måles til eiendomsgrensa, fordi hagen eller tunet faktisk strekker seg dit. Men der hage, tunet, huset eller den dyrka jorda ikke ligger helt opp til grensa, må det måles helt frem til det som ligger nærmest.

---

⁶⁸ Dom fra Borgarting av 24. sept. 2001, LB-2000-2889.

⁶⁹ RG 1979 s. 340 på s. 343.

3.5 Rettsvirkninger i forhold til nabol. § 3

Som nevnt i kapittel 2.4 kan det kreves erstatning eller retting når reglene i nabol. §§ 2-5 er overtrådt. I forhold til § 3 er det retting som vanligvis påberopes. Av de 18 dommene fra lagmannsretten som er gjennomgått, blir ikke erstatning krevd en eneste gang. Det som går igjen i disse dommene er at når det påberopes retting, er det vanligvis felling av problemtreet som kreves. Bare i tre tilfeller var beskjæring nevnt.

Etter forarbeidene skal det mye til før et tre må felles etter § 3. "Ei ulempe vil ofte kunne rettast med å hogge greiner av treet, eller med å kutte det noko".⁷⁰ Men i praksis har utfallet ofte blitt felling. I 7 av dommene fikk naboen medhold i at enten noen av eller alle trærne måtte fjernes helt, til tross for at beskjæring ville brakt trærne under tredjedelskravet. En begrunnelse som går igjen i dommene er at beskjæring vil gi et stygt resultat eller at det vil føre til omfattende skader på treet. Retten har altså funnet det mest hensiktsmessig og kutte trærne helt ned, selv om dette ikke er lovgivers intensjon.

---

⁷⁰ Ot.prp. 1960-61 s. 26.

4 Hva vil skje med nabol. § 3 i framtida?

4.1 Hvorfor denne særbestemmelsen?

I den gamle naboloven av 1887 var det ingen bestemmelse som tilsvarer dagens § 3. Heller ikke i gjeldende rett var det en slik regel. Men utover 1900-tallet økte behovet for en regulering av trær på naboeiendommen, og det oppsto flere tvister om dette spørsmålet. Som en konsekvens av befolkningsøkning og fortetning i visse boligområder, ble folk boende nærmere hverandre. Store trær skjermet for sol og lys på de små eiendommene, og problemer oppsto. Flere prøvde å gå rettens vei, men sakene ble avvist siden det ikke var noe hjemmel for å kreve at treeierne skulle kutte sine trær til en viss høyde.

På slutten av 1950-årene ble det nedsatt et utvalg som skulle vurdere om naboloven trengte en revisjon. Her ble det tatt opp om det var behov for en bestemmelse om trær som var til skade på naboeiendommen. Selv om forslaget § 1 (tilsvarende § 2 i dagens lov) også var ment å omfatte trær (jfr. "noko"), kom utvalget til at det av retts tekniske hensyn kunne "vera bruk for einskilde tillegg sføre segner".⁷¹ Det var ønskelig med en objektiv regel om trær nær naboens grense. Utvalgets opprinnelige forslag lød på at trær som sto nærmere naboens eiendom enn halve trehøyden, og som var til skade for naboen, skulle kunne kuttet. For å hindre misbruk, ble det inntatt en sikkerhetsventil. Denne lød på at trær som det var nevneverdig for eieren å ha, ikke kunne kreves beskåret eller kuttet.

Til tross for noe kritikk mot lovforslaget, var departementet enige med utvalget at det var bruk for en slik regel. Regelen ble noe endret før den ble vedtatt. Ikke bare skader, men også ulemper naboen hadde med trærne, skulle kunne kvalifisere til kutting.⁷² Og siden regelen var en nyskapning, ble avstanden forkortet fra halve til en tredjedel av trehøyden.⁷³

---

⁷¹ Rådsegn 2 s. 22.

⁷² Rådsegn 2 s. 25.

⁷³ Rådsegn 2 s. 27.

4.2 Kritikk av nabol. § 3

Einar Bergsholm har i en artikkel i Lov og Rett fra 2003 kommet med en del kritikk av dagens § 3.⁷⁴ Han ser på bestemmelsen som overflødig i forhold til nabol. § 2, og mener at den ikke ivaretar det viktigste hensynet etter loven, nemlig hensynet til naboen.

Både § 2 og § 3 regulerer, som vi har sett i besvarelsen, trær. Bergsholm stiller spørsmålstegn ved å ha en egen bestemmelse om trær, når lovens hovedbestemmelse også kan brukes på de samme problemene. Å ha to regler som regulerer de samme spørsmål, men etter litt forskjellige vilkår, er overflødig. Han finner ingen gode argumenter i forarbeidene som forklarer hvorfor dette er den beste løsningen. Heller ikke reelle hensyn tilsier en løsning slik vi har i dag. Bergsholm stiller opp to alternativer for at en fortsatt skal ha en egen bestemmelse om trær i tillegg til hovedregelen. Om en ønsker at naboen skal få et sterkere vern, kan bestemmelsen gjøres om til en rent objektiv regel. Dette vil medføre at trær nær naboens eiendom blir ulovlig. Dette kan ikke være en ønskelig løsning. I tettbebygde strøk med små tomter, kan konsekvensen bli at store områder renskes helt for høye trær. Ønsker man derimot at treeieren skal ha et sterkt vern, bør dagens § 3 opprettholdes. Bergsholms konklusjon er at ingen av alternativene er tilfredstillende.

Videre mener han at naboens interesser ikke ivaretas bra nok etter § 3, siden det etter gjeldende rett skal legges avgjørende vekt på om treeieren har grunn til å ønske at trærne består. Han mener "at de vurderinger som skal foretas etter § 3, avviker fra vurderingsnormen etter § 2". Her sikter han til den interesseavveining som gjøres etter § 2, men ikke etter § 3. Etter Bergsholms mening er den beste løsningen at alle naboproblemer som gjelder trær, løses etter § 2.

Bergsholm mener som sagt at hensynet til naboen blir svekket av § 3. Men hvordan slår bestemmelsen ut i praksis? Som kilder til denne oppgaven er det blant annet brukt 18 lagmannsrettsdommer som omhandler § 3. Av disse, vant treeieren totalt 7 saker. Naboen vant bare fire saker, mens i de resterende 7 sakene fikk naboen delvis gjennom sine krav. Å påstå at naboen stiller svakt etter § 3, blir dermed ikke helt riktig. Selv om han ikke har fått gjennom alle sine krav, har han fått gjennom mange. I over 60 % av dommene har resultatet vært at treeier har måttet felle eller beskjære sine trær. En løsning etter § 2 kunne

---

⁷⁴ Bergsholm 2003 s. 557.

ført til andre tall, til fordel for treeier. Som Bergsholm peker på i sin artikkel, er det en "allmenn oppfatning av at kravene for fjerning etter § 2 normalt er *strengere* enn etter § 3".⁷⁵ Om det stemmer, vil det være en ulempe for naboen om problemer med trær skulle løses etter § 2 i stedet for § 3.

4.3 Endringsforslaget til nabol. § 3

Uavhengig av Bergsholms kritikk, har det, som nevnt tidligere i oppgaven, vært framsatt et endringsforslag til § 3 i forarbeidene til ny naturmangfoldlov.⁷⁶ Endringen går ut på at det skal tas hensyn til det biologiske mangfoldet. Dette er nytt i forhold til gjeldende rett. Etter endringsforslaget, skal eieren kunne påberope biologisk mangfold. Men også retten er gitt denne muligheten, fordi det er en allmenn interesse. Retten skal selv kunne innhente det den trenger av beviser og opplysninger. Dette medfører at et indispositivt element blir en del av en dispositiv bestemmelse. Med andre ord kan en si at dette begrenser "partenes frie rådighet over saker ved [en] rettslig tvist".⁷⁷

Marianne Reusch stiller seg kritisk til dette forslaget i en artikkel i Nytt i privatretten fra 2005.⁷⁸ Kritikken går både på det at forslaget innfører "et indispositivt element (...) i en ellers dispositiv sakstype", og fordi endringen er i § 3. § 3 er en særbestemmelse om trær. Det ville vært mer hensiktsmessig om endringen hadde vært foreslått i § 2, som jo er hovedbestemmelsen i naboloven. Da hadde også bestemmelsen fått en videre rekkevidde. Videre påpeker hun at § 3 er moden for revisjon og at bestemmelsen har vært utsatt for kritikk av Bergsholm (se over), og det av den grunn ikke bør innføres en slik lovendring som foreslått i § 3.

Dessuten er det slik at om man veier inn et offentlig hensyn som biologisk mangfold, kan det ifølge Reusch føre til at "momentet lett vil kunne tas til inntekt for den ene av partene og dermed forrykke balanseforholdet mellom dem".⁷⁹

---

⁷⁵ Bergsholm 2003 s. 566-567.

⁷⁶ NOU 2004:28 s. 646.

⁷⁷ Reusch 2005 s. 25.

⁷⁸ Reusch 2005.

⁷⁹ Reusch 2005 s. 26.

Reusch mener at dersom det skal tas hensyn til "naturens beste", bør det brukes mer tid på forslaget. Hun mener at det i så fall bør gjennomføres mer helhetlig i tingsretten generelt sett, og ikke bare i noen få enkeltbestemmelser som nå. Men som det sies i artikkelen, så er arbeidet med ny lov ikke ferdig. Forslaget har vært ute på høring, så det gjenstår å se hva resultatet blir når utvalget legger frem sin proposisjon.

4.4 Bør nabol. § 3 endres?

I kapittel 4 har det blitt sett på kritikken som har vært av nabol. § 3 og på den endringen av bestemmelsen som er foreslått. Her skal det foretas en de lege ferenda-drøftelse av dette.

Jeg starter med Bergsholms kritikk. Det er mye rett i det han sier om at § 3 ikke ivaretar hensynet til naboen på noen god måte. Han mener at hele særbestemmelsen om trær bør fjernes fra loven, og at man heller bruker § 2 på slike problemer. Etter § 2 foretas det en interesseavveining, noe som vil skape et mer rettferdig resultat mellom nabo og treeier. I følge ordlyden, den underrettspraksis som er publisert og litteraturen, skal det ikke foretas en slik avveining etter § 3. Men det gjenstår å se hva Høyesterett mener. Det kan ikke tas for gitt at de vil støtte en slik mening, om de av forskjellige grunner skulle behandle en slik sak i fremtiden. Det kan godt tenkes at de legger avgjørende vekt på lovens formål og reelle hensyn, og kommer fram til at det bør foretas en veining av partenes interesser. Om man tolker § 3 på en slik måte, vil det fortsatt kunne være bruk for bestemmelsen. Det blir bedre balanse mellom partene, og konflikten vil være lettere å løse enn om man skulle bruke § 2.⁸⁰ Dessuten vil en tolkningsendring være lettere å få i stand enn om man skulle endre på eller fjerne bestemmelsen. Da må det lovforslag til, og en runde på Stortinget for godkjenning. Men dersom det ikke foretas en tolkningsendring, er det nok på tide med en forandring av loven. Det kan godt tenkes at bestemmelsen får en ny ordlyd, men med omtrent det samme innholdet. Forskjellen vil være at partenes interesser skal veies opp mot hverandre. En annen løsning er å fjerne hele bestemmelsen, og heller gjøre som Bergsholm mener, nemlig å bruke § 2. Et tredje alternativ vil være å fjerne § 3,

---

⁸⁰ Jfr. det som er sagt nederst under punkt 4.2.

men å ta inn et nytt ledd i § 2 som gjør at det kan tas hensyn til treets nærhet til naboen i urimelighetsvurderingen.

Den siste løsningen er kanskje den som er mest hensiktsmessig. Man får én regel å forholde seg til, samtidig som man beholder et viktig element fra gjeldende rett, nemlig avstandsvilkåret. Folk vil nok ikke krangle mindre om trær i framtiden, men færre og enklere regler kan gjøre at problemene løses på et tidligere stadium. Nå er ikke § 2 en helt enkel bestemmelse, men man slipper forvirringen som kan oppstå med å ha to nesten like bestemmelser om samme problem. Slik det har vært til nå, har det vært steder i rettspraksis hvor det både har blitt hevdet at det skal foretas en interesseavveining etter § 3, og at det skal foretas en påregnelighetsvurdering etter samme bestemmelsen.⁸¹

Når det gjelder endringsforslaget til § 3, har også det møtt noe kritikk. Selv om tanken bak forslaget er god, virker det som om det ikke er godt nok gjennomtenkt. At man velger å ha med et så viktig moment i en bestemmelse som for det første er en særbestemmelse, og for det andre er moden for en totalrevisjon, er noe ulogisk. Det er mange andre trusler mot mangfoldet enn at man må felle eller beskjære trær nær naboens eiendom. Dersom ønsket er å ta hensyn til det biologiske mangfoldet, burde det vært flettet inn i hovedregelen i § 2. På den måten må en også ta hensyn til mangfoldet når det er snakk om forurensing av luft og jord, grave- og sprengningsarbeider og andre tiltak som kommer inn under naboloven.

I tillegg til forandring av § 3 er det foreslått et nytt unntak i rettingsregelen i § 10. Det kan ikke kreves retting dersom det vil medføre skade for det biologiske mangfoldet. Bare der det av sikkerhetsmessige grunner gjøre det nødvendig, kan retting foretas. § 10 gjelder ikke bare § 3, men også § 2. Det vil si at dersom en krever retting av forhold etter § 2, kan muligheten bli avslått fordi retting vil skade mangfoldet. På den måten vil det nye hensynet også komme til anvendelse når en bruker § 2. Så lenge forslaget i § 10 består, trenger en ikke forandre på § 3, og heller ikke la det biologiske mangfold være et eget moment i § 2. Så lenge det kreves retting, vil man måtte ta hensyn til mangfoldet, uavhengig om det er § 2 eller § 3 som anvendes.

---

⁸¹ Dom fra Gulating av 14. okt 2003, LG-2001-2490.

Dersom utvalget vil at det skal tas hensyn til mangfoldet etter naboloven, bør de la forslaget i § 10 bestå, mens endringene i § 3 ikke videreføres i en proposisjon. Da vil det heller ikke spille noen rolle om hele § 3 fjernes fra naboloven en gang i fremtiden.

Etter dette vil det ikke være noe i veien for at § 3 endres. Det mest hensiktsmessige vil nok likevel være at hele bestemmelsen slettes, og man får et nytt ledd i § 2. Det nye leddet bør si at det i rimelighetsvurderingen skal tas hensyn til trærnes avstand til naboen. En regel er enklere og forholde seg til enn to bestemmelser som regulerer det samme, men etter forskjellige vilkår.

5 Avslutning

Denne avhandlingen har sett på trær som skaper problemer mellom naboer, dvs. trær som naboen hevder er stygge, stjeler sol- og dagslys og som slipper ned greiner, kongler, blader og lignende. Treeieren på sin side vil gjerne beholde sine trær fordi de hindrer innsyn, skjerner mot vær og vind og det er knyttet affeksjonsverdi til trærne. Partene kan ha vidt forskjellige interesser som ikke lar seg forene.

For å finne en løsning på disse interessekonfliktene, må man i visse tilfeller falle tilbake på nabolovens regler om trær. Loven inneholder tre bestemmelser, som har noe forskjellige bruksområder. Nabol. § 2 er hovedregelen, og kan brukes på alle type problemer, uavhengig hvor på eiendommen trærne står. Dessuten kan bestemmelsen også brukes på andre naboproblemer. Helt enkelt er det ikke å få medhold i at trærne er til skade eller ulempe for naboen etter § 2. Det er mange vilkår som må være oppfylt først. Men partenes interesser veies mot hverandre, noe som er med på å skape balanse mellom dem.

Den bestemmelsen som oftest blir brukt er nabol. § 3. Dette er en særregel som bare gjelder for trær og hekker. Her stilles det vilkår om at trærne må stå i en viss avstand fra naboen, for at regelen skal komme til anvendelse. Der trærne står lenger bort enn en tredjedel av treets høyde, kan ikke § 3 benyttes. I motsetning til § 2 skal det ikke foretas noen avveining av partenes interesser. Det følger av både ordlyden, rettspraksis og det som står i litteraturen. Følgen blir at det er treeierens interesser som kommer først. Et det nevneverdig for ham å beholde treet, spiller det ingen rolle hvor stor skaden eller ulempen er for naboen.

Dersom noe er gjort i strid med §§ 2 og 3, finnes det sanksjonsregler i loven. Etter § 9 kan det kreves erstatning for det økonomiske tap en har lidt på grunn av skade eller ulempe fra trær. Ansvar er objektivt. Videre inneholder bestemmelsen regler for lemping av ansvaret.

Mer praktisk er at det kreves retting etter § 10. I forhold til trær, vil rettingen gå ut på enten å beskjære trærne slik at de har lovlig høyde, eller å kutte de helt ned.

Bestemmelsen inneholder fire unntak fra rettingskravet, men ingen av disse får noen betydning når det er snakk om problemtrær. Dersom utleggene for å rette blir store, kan det etter en helhetsvurdering bli snakk om å yte vederlag. Men det er en unntaksregel som ikke skal brukes ofte.

Det er sjelden § 9 påberopes når det gjelder problemtrær. Det betyr at sanksjonen for overtredelse av nabol. § 3 i praksis er retting etter § 10.

Den siste regelen om trær er § 12. Denne bestemmelsen gjelder trær, greiner og røtter som delvis befinner seg på naboens eiendom. Sanksjonen etter § 12 er ikke etter de samme reglene som for §§ 2 og 3. Bestemmelsen sier at dersom greinene, røttene eller trærne er til skade eller ulempe, kan de kuttes av. Dette er altså en rettingsbestemmelse. Har naboen gitt eieren varsel innen rimelig tid, uten at noe har skjedd, har han en selvhjelpsrett. Han kan da selv kutte av det som befinner seg over grensa. Det som kuttes av, kan han tilegne seg om han vil.

I de siste årene har det vært noe kritikk rundt § 3. Bestemmelsen er moden for revisjon, og kanskje bør den rett og slett fjernes. Problemer med trær vil da løses etter § 2. I utkastet til ny naturmangfoldlov er det foreslått en endring av § 3, men denne forandringen er ikke helt gjennomtenkt med tanke på den kritikk som har vært rettet mot bestemmelsen. Det beste hadde nok vært om utvalget kommer til at bestemmelsen ikke skal endres, eller at endringen skjer i § 2. § 3s framtid er noe usikker. At bestemmelsen trenge revisjon er klart, men bare framtiden vil vise hva som faktisk skjer.

6 Litteraturliste

- Brækhus og Hærem 1964   Brækhus, Sjur: *Norsk tingsrett*. Brækhus, Sjur og Hærem, Axel, Oslo 1964 s. [102]-150
- Nygard 1964   Nygard, Mons Sandnes: *Tre ved granne-eigedom*. Lov og rett, 1964 s. 97-109
- Nygard 1974   Nygard, Mons Sandnes: *Ting og rettar*. Bergen 1974 s. 171-212, 224-230, 232-239
- Kolrud og Perland 1995   Kolrud: Norsk lovnøkkel nr. 28. Kolrud, Helge Jacob og Perland, Olav Fr. Oslo 1995
- Falkanger 2000   Falkanger, Thor: *Fast eiendoms rettsforhold*. 2. utgave, Oslo 2000 s. 189-225
- Fjellestad 2001   Fjellestad, Johanne: *Trær som naboproblem*. Spesialoppgave, Oslo 2001
- Bergsholm 2003   Bergsholm, Einar: *Trær på naboeiendom-forholdet mellom naboloven § 3 og § 2*. Lov og rett nr. 9, 2003 s. 557-568
- Reusch 2005   Reusch, Marianne: *NOU 2004:28 Naturmangfoldloven-Privatrettslige konsekvenser*. Nytt i privatretten nr. 3, 2005 s. 25-26
- Boe 1996   Boe, Erik: *Innføring i juss*. Oslo 1996 s. 223-299
- Andenæs 1997   Andenæs, Mads Henry: *Rettskildelære*. Oslo 1997 s. 15-72, 129-134
- Eckhoff 2001   Eckhoff, Torstein: *Rettskildelære*. 5. utgave ved Jan Helgesen, Oslo 2001 s. 39-[117], 155-191, 269-282, 366-399
- Berg 2005   Berg, Borgar Høgetveit: *Hevd*. Oslo 2005 s. 5

7 Rettskilder

Lover:

Nabolovent	Lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961 nr. 15 (grannelova)
Skadeerstatningsloven	Lov om skadeerstatning av 13. juni 1969 nr. 26
Delingsloven	Lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom av 23. juni 1978 nr. 70 (Delingsloven)

Forskrifter

Forskrift om målingsmåten	Forskrift om målingsmåten i lov om rettshøve mellom grannar av 22 .des 1961 nr. 4
Forskrift om grensemerking	Forskrift til lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom av 19. okt 1979 nr. 4, kap. 7 om grensemerking etter delingslovens § 2-4

Forarbeider:

Rådsegn 2	Rådsegn 2 fra Sivillovbokutvalget, <i>Om eigedomsretten i grannehøve</i>
Ot.prp. 1960-61	Ot.prp. nr. 24 1960-61 <i>Om lov om rettshøve mellom grannar</i>
Innst.O. XXII 1960-61	Innst.O. XXII 1960-61, <i>Tilråding frå justisnemndi um lov um rettshøve mellom grannar</i>
Ot.prp. 1988-89	Ot.prp. nr. 33 1988-89 <i>Om lov om endringer i lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) mv. (Erstatningsansvar ved forurensningsskade)</i>
NOU 2004:28	NOU nr. 28 2004 <i>Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold</i> , s. 646

Dommer:

Rt. 1955 s. 33

Rt. 1965 s. 933 Kråkerøydommen

Rt. 1969 s. 643 Fanadommen

Rt. 1969 s. 757 Sandvika Gjestgiveri

Rt. 1973 s. 1193 Bodøsaken

Rt. 1974 s. 524 Fornebudommen

RG 1963 s. 545 Kjennelse

RG 1964 s. 675 Dom

RG 1964 s. 706 Dom

RG 1972 s. 739 Dom

RG 1974 s. 139 Dom

RG 1979 s. 340 Dom

RG 1981 s. 188 Dom

Dom fra Eidsivating av 16. feb 1990, LE-1988-548

RG 1991 s. 586 Dom

Dom fra Gulating av 18. juni 1993, LG-1991-1285

Dom fra Hålogaland av 30. juni 1995, LH-1995-22

Dom fra Borgarting av 2. okt 1997, LB-1997-406

Dom fra Hålogaland av 12 .okt 1997, LH-1996-878

Dom fra Borgarting av 24. sept 2001, LB-2000-2889

Dom fra Agder av 5. juni 2002, LA-2001-1446

Dom fra Borgarting av 21. mai 2003, LB-2002-1996

Dom fra Borgarting av 23. sept 2003, LB-2002-3394

Dom fra Gulating av 14. okt 2003, LG-2001-2490

Dom fra Borgarting av 13. juni 2005, LB-2004-9820

Dom fra Oslo tingrett av 29. sept 2004, TOSLO-2003-6280

Dom fra Oslo tingrett av 16. nov 2005, TOSLO-2005-66642

Nettsider:

Wikipedia nettleksikon   <http://no.wikipedia.org/wiki/Tre>

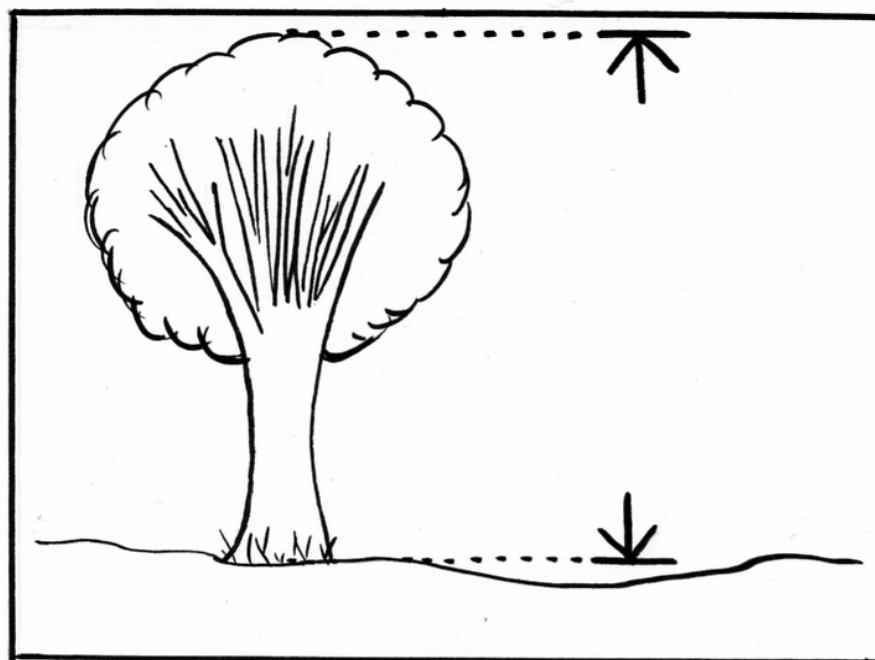
8 Liste over figurer

Måleeksempler for § 3

Figur 1a	Måling av trehøyden for rett tre	B
Figur 1b	Måling av trehøyden for skjevt tre	B
Figur 2	Avstanden fra rett tre, måling fra passe sted på stammen	C
Figur 3	Avstand fra skjevt tre, måling midt på treet	C
Figur 4	Avstand fra skjevt tre, måling øverst på stammen	D
Figur 5	Avstand til hus, hage, tun eller dyrka jord	D

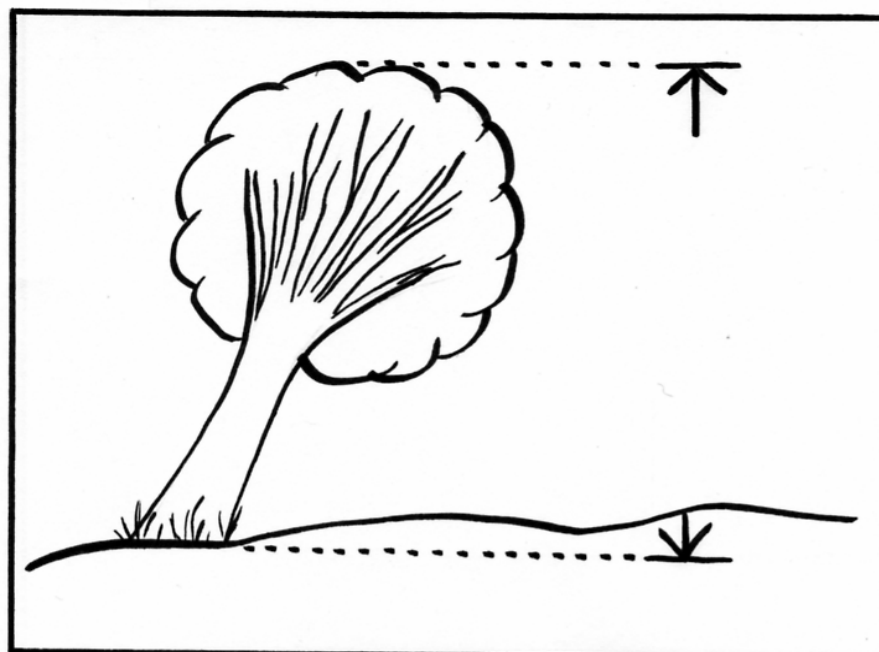

Fig. 1a

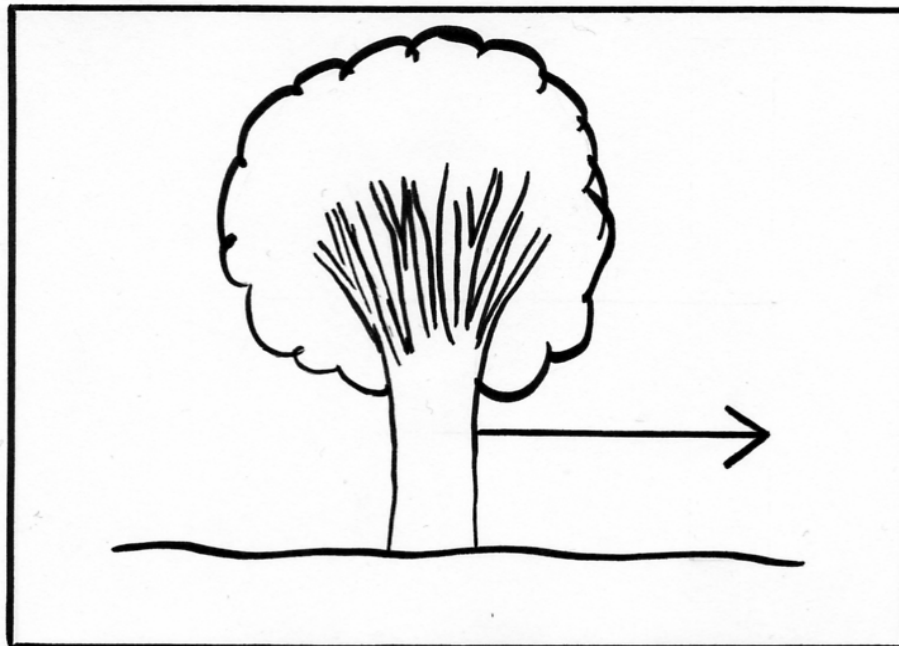
Måling av trehøyden for rett tre

Fig. 1b

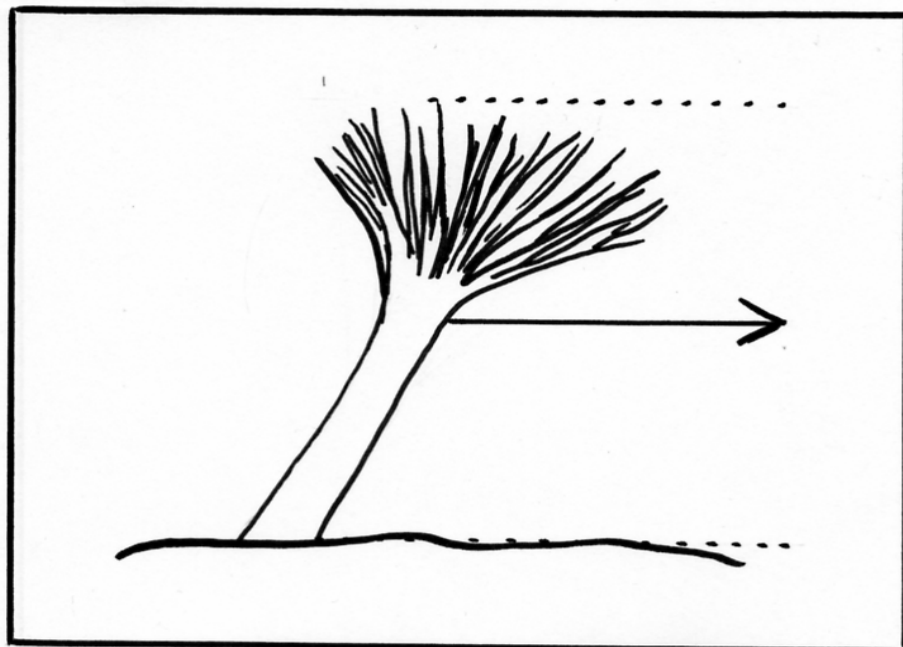
Måling av trehøyden for skjevt tre

Fig. 2

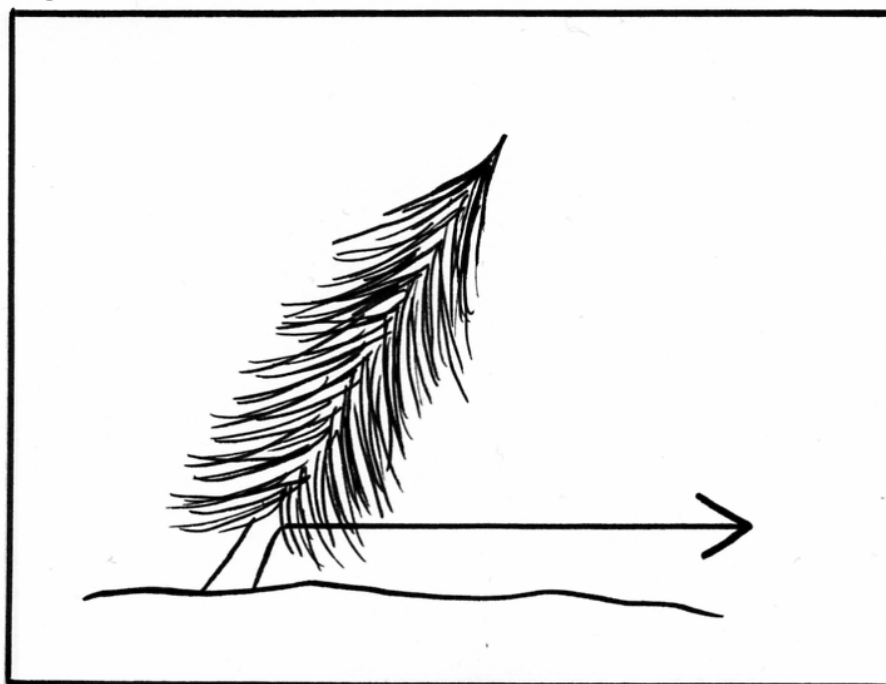
Avstanden fra rett tre, måling fra passe sted på stammen

Fig. 3

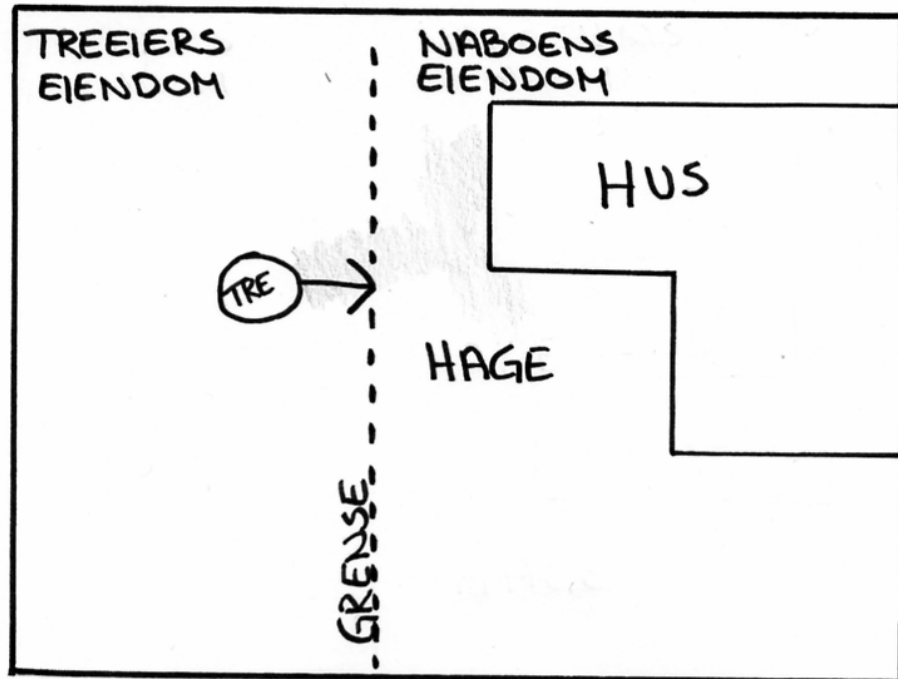
Avstand fra skjevt tre, måling midt på treet

Fig. 4

Avstand fra skjevt tre, måling øverst på stammen

Fig. 5

Avstand til hus, hage, tun eller dyrka jord